

Forside

Eksamensopgave

Semester:	7. Semester
Modul:	Modul 13
Gruppenr.:	6
Antal anslag:	155.393
Titel:	Young people with autism and their barriers in the educational system
Dato:	D. 27/12-2024
Vejleder:	Pia Ringø

Navn:	Sofie Tollestrup Kallehave
Studentmail:	stka21@student.aau.dk
Navn:	Jane Bak
Studentmail:	jabak21@student.aau.dk
Navn:	
Studentmail:	
Navn:	
Studentmail:	
Navn:	
Studentmail:	
Navn:	
Studentmail:	

TAK

At udarbejde dette bachelorprojekt har krævet bidrag fra flere personer. Derfor ønsker vi at takke de fagprofessionelle, som har brugt deres tid på at formidle kontakten til de unge. Derudover skal der lyde en særlig tak til de syv unge mennesker, der har taget dem tid til at deltage i vores interviews. Deres bidrag har stor værdi for dette projekts udformning og vi håber at deres fortællinger kan være med til at skabe en dybere forståelse for den problemstilling som vi med dette projekt ønsker at belyse.

Abstract

The purpose of this bachelor project is to study how young people with autism experience the educational system. Throughout the project our main focus has been based on following problem definition: *Which factors characterize the narratives of young people with autism's lives in relation to accessing the educational system? In what extent can we, through the narratives of their lives, achieve greater understandings of what makes better conditions for inclusion in education?*

Our project is based on qualitative interviews with young people who have been diagnosed with autism. Our strategy in the analysis has been open and explorative, , therefore, we established our theoretical frame after conduction our interviews and identified the recurring themes that emerged. The main analytical points show that young people with autism face barriers in the education system. Several of the young people who participated in our study have experienced that those professionals, e.g. teachers and social workers, has limited knowledge and education about autism. Which leads to misunderstandings and prejudice in their collaboration with professionals. Our study concludes that the young people find it difficult to conform to the general structures and norms of how the school system is established, which does not match their needs. Several of these young people have attended a high school which had specializing in people with autism. They experienced that their specific needs according to their diagnosis were supported in their everyday life at school when they attended this special degree, which has not been the case at previous schools. Not only were they met with structures and schedules supporting their diagnosis, but were also offered support in the form of mentoring. In the perspective of the project, we have illustrated central structures in society, which affect the view of humanity in social work.

Indholdsfortegnelse

Indledning	6
Problemfelt	7
Problemformulering	11
Afgrænsning	11
Autismens væsen	12
<i>Viden om hjernen</i>	13
<i>Autisme og den forudsigende hjerne</i>	14
<i>Kommunikation, sociale sammenhæng og autisme</i>	15
Forståelse af det sociale problem	17
<i>Uddannelsesmønstre hos unge med funktionsnedsættelser</i>	18
Metodeafsnit	21
<i>Videnskabsteori</i>	21
Begrundelse for videnskabsteoretisk afsæt	22
<i>Kvalitativ metode</i>	23
<i>Abduktiv tilgang</i>	24
<i>Kvalitative interview</i>	25
<i>Interviewundersøgelsens design</i>	27
<i>Udvælgelse af informanter</i>	28
<i>Persondatabeskyttelse og tavshedspligt</i>	30
<i>Etiske overvejelser</i>	31
Informeret samtykke	31
Anonymisering og fortrolighed	32
Respekt for privatlivets fred	33
<i>Transskribering</i>	33
<i>Analysestrategi</i>	34
<i>Designets kvalitet</i>	35
<i>Delkonklusion af metodeafsnit</i>	36
Teori	37
<i>Goffman - Stigma og social identitet</i>	37
Analyse	40
<i>Præstationskultur i uddannelsessystemet</i>	40
ASF-klasserne øger deltagelsesmulighederne for unge med autisme	44
Undersøgelse af HF INKLUSION	46

<i>Stigmatiserende strukturer</i>	<i>47</i>
<i>Samarbejdet til professionelle.....</i>	<i>52</i>
Konklusion	56
Handlingsforslag	58
<i>Behov for sammenhæng og specialiseret viden</i>	<i>58</i>
<i>Individuelt tilrettelagt uddannelsesforløb</i>	<i>61</i>
Perspektivering	62
<i>Udviklingen i menneskesyn og politiske styringsrationaler</i>	<i>63</i>
Litteraturliste	65
<i>Bilag</i>	<i>68</i>

Indledning

I Danmark er der mindst 64.972 personer med en registreret autismediagnose, hvilket svarer til 1,1% af befolkningen. Gennemsnitligt er der omkring 15 personer der bliver udredt for autismespektrumforstyrrelse om dagen. I perioden 2018-2022 er antallet af unge med autisme steget betydeligt med 14.602 personer. Dermed udgør unge i aldersgruppen 12-30 år den største aldersgruppe inden for autismespektrumforstyrrelse med 45.491 personer, hvilket ligeledes svarer til 70% af alle med autisme i Danmark. Denne udvikling er svarende til at 1 ud af 31 unge i Danmark har autisme. Disse tal viser en betydelig stigning i diagnosticeringen af personer med autisme, hvilket understreger at der er et behov for at de udfordringer, som unge med autisme står overfor i uddannelsessystemet, bør håndteres (Autismeforeningen, 2024).

Den uddannelsespolitiske målsætning fra reformen i 2017 lyder på, at mindst 90% af alle 25-årige skal have gennemført en ungdomsuddannelse inden 2030 (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 a), men hvordan kan vi sikre, at unge med autisme når dette mål? Data fra Autismeforeningen viser, at omkring 30% har gennemført en ungdomsuddannelse. Derudover har 39% aldrig påbegyndt en ungdomsuddannelse, 16% har afbrudt deres uddannelse. Slutteligt angives det, at det kun er 15% der er aktive på en uddannelse (Autismeforeningen, 2024). Disse tal understreger behovet for at forstå de udfordringer, unge med autisme står overfor i uddannelsessystemet, såfremt ovenstående politiske målsætning skal kunne blive en realitet.

Uddannelsessystemet er for mange en central overgang til voksenlivet. Unge med autisme gennemfører sjældnere en ungdomsuddannelse eller en videregående uddannelse, hvis vi sammenligner med jævnaldrende, der ikke er diagnosticeret med autisme. Her viser tal at det kun er 6,5% af unge med autisme, der har gennemført en videregående uddannelse, hvorimod omkring 28,5% af de jævnaldrende uden autisme har gennemført uddannelse på dette niveau. Folkeskolen er for omkring 67,9% af unge med autisme deres højeste uddannelsesniveau, hvorimod dette kun gælder 27,2% af de jævnaldrende uden autisme. Dette viser, at unge med autisme har en markant lavere uddannelsesgrad sammenlignet med deres jævnaldrende uden autisme (Autismeforeningen, 2024).

Ifølge Autisme Ungdom svigter uddannelsessystemet særligt unge med handicap. Flere unge med autisme oplever, at de ikke passer ind i det eksisterende system, hvilket fastlåser dem og begrænser deres muligheder, uanset hvor meget de gerne vil. De beskriver et behov for bedre og fleksible støttemuligheder på ungdomsuddannelserne (Altinget, 2022).

Denne mangel på støtte og fleksibilitet kan betyde, at unge med handicap har fire gange så stor risiko for at stå uden job og uddannelse som jævnaldrende uden handicap.

Det er omkring halvdelen af de unge med handicap, der forsøger at starte på en gymnasial- eller erhvervsuddannelse, dog ses der mange som står uden job eller uddannelse efter grundskolen (Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2024).

Disse tendenser har vakt en nysgerrighed i os ift. at undersøge unge med autisms erfaringer med uddannelsessystemet. Vi er interesserede i at opnå større forståelse for, hvordan man sikrer, at unge med autisme får de nødvendige rammer og støtte til at gennemføre deres uddannelse.

Dette projekt giver os mulighed for at forstå de specifikke udfordringer og behov, som disse unge står overfor. Ved at dykke ned i deres livsfortællinger kan vi få indsigt i, hvordan de oplever deres hverdag i skolen, hvilke barrierer de møder, og hvilke former for støtte der kan gøre en forskel. Undersøgelsen er vigtig for at forbedre de unge med autisms oplevelse af uddannelsessystemet og skabe et mere inkluderende og støttende miljø, der i højere grad formår at rumme neurodiversitet.

Problemfelt

I takt med den stigende politiske opmærksomhed på unges trivsel og uddannelse i Danmark, har regeringsgrundlagene fra 2016, 2019 og 2022 fremhævet forskellige aspekter af dette emne.

I 2016 kan man se, at den politiske bevågenhed særligt centrerede sig om, at mange unge forlader folkeskolen uden tilstrækkelige faglige forudsætninger, hvilket kan medvirke til marginalisering. Regeringsgrundlaget fra 2016, "*For et friere, rigere og mere trygt Danmark*", beskriver, at flertallet af unge gennemfører en uddannelse og klarer sig godt, dog er der stadig en betydelig gruppe, som ikke lykkes på grund af manglende faglige færdigheder. Disse unge har udfordringer ift. at læse, skrive og regne, selv efter ti års skolegang, hvilket udgør en risikofaktor for, at denne gruppe ender på kanten af samfundet (Statsministeriet, 2024 a).

I 2019 blev der fra politisk side fremlagt ambitioner om at gøre Danmark til verdens bedste land at være barn i, uden specifik omtale af begrebet mistrivsel. Denne ambition står beskrevet i forståelsespapiret "*Retfærdig retning for Danmark*" (Altinget, 2024; Regeringen, 2024).

Regeringsgrundlaget fra 2022, "*Ansvar for Danmark*", nævner begrebet mistrivsel blandt børn og unge som et aktuelt problem og understreger vigtigheden af at give alle børn troen på at de besidder evner, karakteregenskaber og livsmod, som gør dem i stand til at præge deres tilværelse og særligt de fællesskaber, som omgiver dem (Statsministeriet, 2024 b).

De tre ovenstående regeringsgrundlag fra 2016, 2019 og 2022 illustrerer, hvordan unges trivsel har været en vedvarende del af den politiske dagsorden. Disse regeringsgrundlag viser, hvordan politiske mål og strategier har ændret sig over tid, med en stigende opmærksomhed på at skabe gode rammer for børn og unges trivsel.

Den politiske aftale fra 2017, fremhæver, at en af samfundets kerneopgaver er, "*at alle unge får et liv med uddannelse og job*" (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 a, s. 3). I aftalen lægges der vægt på, at unge mennesker i højere grad skal tage ejerskab over eget liv og dermed indgå i både samfundslivet, herunder arbejdsmarkedet. Der fremhæves i aftalen, at de fleste unge klarer sig godt, men at der er et stigende antal unge, der ikke gennemfører en ungdomsuddannelse og derfor ikke opnår en stabil tilknytning til arbejdsmarkedet (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 a). Aftalens målsætning er, at alle unge skal have en ungdomsuddannelse. Det overordnede mål er, at minimum 90% af alle 25-årige skal gennemføre en ungdomsuddannelse inden 2030. Ydermere skal unge, der er under 25 år og som ikke er i gang med eller har gennemført en ungdomsuddannelse, have en uddannelsesplan. Gennem opsøgende og opfølgende indsatser skal de unge tilbydes vejledning om deres muligheder for at forbedre formelle kompetencer både på kort og lang sigt (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 a). Dette vækker undren, da der synes at eksistere modsætninger mellem den politiske ambition om at en større andel af ungdommen skal repræsenteres i uddannelsessystemet og de konkrete udfordringer, som mange unge står over for, især dem med særlige behov, såsom unge med autisme.

Inklusion er en central del af denne politiske dagsorden. Ifølge Den Danske Ordbog betyder inklusion "*inddragelse i et fællesskab eller en sammenhæng*" (Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, 2024). Videnscenter om handicap uddyber ligeledes begrebet, med fokus på at inklusion forudsætter, at alle er aktivt deltagende og ligeværdige på trods af variationer i funktionsevne og forudsætninger. Inklusion kræver dermed indbyrdes accept af forskellighed og skabes gennem strukturer, der understøtter deltagelse (Videnscenter om handicap, 2024 a). Udfordringerne i inklusion opstår dermed i mødet mellem omgivelserne og den enkelte. Det er derfor afgørende at fokusere på at etablere rammer og strukturer, der understøtter deltagelse i fællesskabet.

Inklusion er på den ene side noget der kan øge mulighederne for den enkelte, og samtidig forudsætter inklusionsbegrebet at den enkelte gennem sin deltagelse er med til at forme og påvirke rammerne for inklusion. Således bliver inklusion et relationelt begreb frem for blot et individorienteret begreb.

Udfordringerne ved inklusion opstår dermed i interaktionen mellem individet og omgivelserne, og dermed fjerner forståelsen sig fra at være noget iboende det enkelte individ (Videnscenter om handicap, 2024 a). Unge med autisme står over for særlige udfordringer i forhold til inklusion i uddannelsessystemet.

Statistikker viser, at en betydelig andel af unge med autisme ikke gennemfører en ungdomsuddannelse, hvilket kan medføre lavere grad af tilknytning til arbejdsmarkedet senere i livet (Molis, 2024). På baggrund af dette ses der et behov for at skabe fleksible uddannelsesmuligheder og specialiseret støtte, der kan understøtte denne gruppe af unge i at deltage aktivt og ligeværdigt i uddannelsessystemet. For at styrke inklusion i uddannelsessystemet er det nødvendigt at der sættes fokus på de specifikke udfordringer, som unge med autisme oplever, for at indgyde større forståelse, samt viden om hvordan dette, gennem målrettede indsatser og støtte, kan håndteres. Den politiske ambition om, at alle unge skal have en ungdomsuddannelse, stiller krav til både individet og systemet. På den ene side kræves det, at individet tager ansvar for at kunne indgå i samfundets strukturer og normer om at gennemføre en uddannelse for at øge den enkeltes forudsætninger om at blive selvforsørgende. På den anden side gøres inklusion af alle i uddannelsessystemet til en ret for den enkelte, som systemet skal understøtte gennem uddannelsesplaner og indsatser, der kan forbedre de unges kompetencer. Dette stiller krav til socialrådgivernes arbejde, som gennem deres faglige og metodiske tilgange skal kunne rumme en bred vifte af udfordringer, som unge med psykiske, fysiske eller sociale problemstillinger oplever (Molis, 2024).

Unge med autisme er i højere grad end deres jævnaldrende uden psykiske og kognitive handicaps i risiko for at stå udenfor uddannelsessystemet, hvilket kan medføre svagere tilknytning til arbejdsmarkedet senere i deres liv. Ifølge en undersøgelse fra Autismeforeningen viser tal fra 2022, at omkring 67% af personer med en autismediagnose højst fuldfører grundskoleniveau. Andelen af personer med autisme, der gennemfører ungdomsuddannelser, er ca. 25%, hvilket er næsten halvt så mange som den resterende befolkningsgruppe, hvor omkring 44% gennemfører en ungdomsuddannelse. Ser man på tallene for gennemførelsen af videregående uddannelser, ligger personer med en autismediagnose på omkring 6,5%, hvilket er en betydelig mindre andel i forhold til resten af befolkningen, hvor omkring 28% gennemfører en videregående uddannelse.

På baggrund af ovenstående nøgletal ses der en markant ulighed i personer med autismes mulighed for at få fodfæste i uddannelsessystemet. I forlængelse heraf ses der en højere andel af personer med autisme, der modtager offentlig forsørgelse (Autismeforeningen, 2024).

En undersøgelse fra Arbejdsmarkedets Erhvervsråd for Danske Handicaporganisationer i juni 2022 viser, at cirka 50% af de unge, som har en autismediagnose, modtager kontanthjælp. Ligeledes viser en undersøgelse fra Danske Handicaporganisationer i 2019, at omkring 60% af alle unge med autisme aldrig får en ungdomsuddannelse (Beck, Lüscher, Vittrup, Weitkamp & Bahi, 2024).

Videnscenter om handicap har udarbejdet en undersøgelse, der viser, at jobcentrene på nationalt plan har varierende grad af målrettede tilbud til mennesker med handicap. Der mangler særlige vejledningssamtaler, kursusforløb og rådgivningstilbud (Videnscenter om handicap, 2024 b). En undersøgelse fra Molis fremhæver behovet for forudsigelighed, struktur og støtte i læringsmiljøet. Hvor det er afgørende at starte i små stamklasser, have pædagogisk uddannede mentorer og tilbyde ekstra faglig sparring. Der påpeges også at samarbejdet mellem skole, kommune og forældre skal forbedres, da manglende ressourcer og viden om autisme ofte fører til, at unge med autisme ikke får den nødvendige støtte. Dette resulterer i, at mange unge med autisme ikke gennemfører en ungdomsuddannelse og i stedet ender på offentlig forsørgelse. For at sikre bedre deltagelsesmuligheder er der behov for individuelt differentierede indsatser, der tilgodeser de enkelte børn og unges behov (Molis, 2024).

Manglen på ensartede og målrettede støttetilbud viser en uensartet tilgang til støtte og vejledning, hvilket kan påvirke unge med autisme negativt. Derudover understreger det behovet for, at socialfaglige medarbejdere har en dybere forståelse af autisme for at kunne tilbyde den rette støtte. Manglen på kvalificeret støtte og vejledning kan føre til, at flere personer med autisme fastholdes på offentlig forsørgelse, hvilket kan være en af de langsigtede konsekvenser af manglende inklusion og støtte. Ved at forstå disse barrierer kan vi opnå en større forståelse for, hvad der skaber de bedste forudsætninger for inklusion i uddannelse (Videnscenter om handicap, 2024 b). Disse generelle udfordringer med støtte og vejledning afspejler sig også i de specifikke oplevelser af mistrivsel blandt unge med autisme i uddannelsessystemet.

På baggrund af eksisterende undersøgelser og den politiske debat er der stort fokus på den øgede oplevede mistrivsel blandt unge, samt en udvikling i større frafald på uddannelserne, særligt blandt unge med psykiatriske diagnoser. Dette har gjort os nysgerrige på at forstå, hvem denne brede gruppe af unge består af.

Som der tidligere er præsenteret i opgaven, viser statistisk data, at unge med autisme i højere grad end jævnaldrende falder fra i uddannelsessystemet. Hertil optog det os at undersøge, hvordan mistrivsel i uddannelserne kommer til udtryk hos denne målgruppe. Der eksisterer adskillige undersøgelser, der forklarer hvilke faktorer, der i høj grad bidrager til mistrivsel hos unge. Vi ønsker derfor med dette projekt at undersøge hvordan denne mistrivsel viser sig hos målgruppen af unge med autisme.

For at skabe de rette betingelser for inklusion er det nødvendigt at forstå de specifikke udfordringer, som unge med autisme oplever, og hvordan disse udfordringer kan imødekommes gennem målrettede indsatser og støtte.

Ved at dykke ned i livsfortællinger fra unge med autisme kan vi få indsigt i de forhold, der præger deres oplevelser med uddannelsessystemet. Disse livsfortællinger kan give os viden om de barrierer der hersker og ikke mindst hvilke muligheder og ressourcer der eksisterer på trods. Ved at få indsigt i deres fortællinger kan det give os værdifuld viden om, hvad der skal til for at skabe mere bæredygtige rammer i uddannelsessystemet, som kan rumme den diversitet der afspejles og deraf styrke mulighederne for at unge med autisme oplever større trivsel ved at gå i skole.

Dette leder os til følgende problemformulering.

Problemformulering

Hvilke forhold præger livsfortællingerne fra unge med autisme i forhold til at tilgå uddannelsessystemet? Hvorvidt kan vi gennem de unges fortællinger opnå større forståelse for, hvad der skaber bedre forudsætninger for inklusion i uddannelse?

Afgrænsning

I vores projekt har vi valgt at afgrænse målgruppen til unge, der er diagnosticeret med en autismespektrumforstyrrelse. Dette valg er taget på baggrund af undersøgelser og statistisk data, som belyser en ulighed i denne målgruppes deltagelsesmuligheder i uddannelsessystemet sammenlignet med andre unge. Som tidligere nævnt i vores problemfelt viser undersøgelser, at ca. 60% af unge der har autisme, ikke gennemfører en uddannelse (Beck, Lüscher, Vittrup, Weitkamp & Bahi, 2024). Dette har vakt interesse for at forstå hvorfor disse tendenser udspiller sig hos netop denne målgruppe. Der ses ligeledes en stigning i unge der får diagnoser, herunder autisme, hvorfor det anses som en aktuel problemstilling at afdække for at generere viden og handlingsforslag, der kan imødegå denne udvikling (Autismeforeningen, 2024). Ydermere har vi afgrænset til aldersgruppen 18-29-årige, da det er i dette

aldersspænd, hvor unge generelt har færdiggjort folkeskolen og står overfor at være i gang med en ungdomsuddannelse eller at skulle påbegynde en. Vi vurderede, at dette var en relevant aldersgruppe, da de unge dermed kunne generere flere erfaringer om hvordan deres oplevelser med uddannelse har været gennem deres liv. I vores projekt har vi valgt at vores primære fokus i undersøgelsen er på et individniveau, hvor vi ønsker at projektet skal afspejle de unges egne perspektiver.

Dette er ud fra vores betragtninger relevante perspektiver at drage med ind i den debat der i forvejen eksisterer om unges mistrivsel, da vi anser det som relevant at debatten afspejler flere nuancer ift. hvordan mistrivsel kan opleves forskelligt, grundet den diversitet der præger ungdommen.

På baggrund af vores individorienterede fokus er vores metodiske afsæt ligeledes kvalitativ, da dette giver os redskaberne til at få adgang til de unges erfaringer og oplevelser, gennem interviews. De metodiske overvejelser ser vi ligeledes som relevante ift. den problemstilling vi ønsker at undersøge, da dette giver os muligheden for at skabe viden om denne målgruppe som kan supplere de kvantitative undersøgelser vi ser omkring unge med autismes vilkår i uddannelsessystemet.

Autismens væsen

I dette afsnit tager vi primært afsæt i Peter Vermeulens forskning indenfor autisme, med afsæt i et af hans seneste udgivelser, *Autisme og den forudsigende hjerne - absolut tænkning i en relativ verden* (Vermeulen, 2023). Vermeulen har en master i psykologi og pædagogisk videnskab fra Leuven Universitet i Belgien og har senere en ph.d. i psykologi og pædagogisk videnskab. Han har med sine 35 års erfaring indenfor dette felt skrevet adskillige værker om autisme og har dermed stor erfaring og viden om emnet. Han beskriver selv, at hans interesse indenfor dette felt stammer fra sin *“tro på, at autistisk tænkning er nøglen til at forstå autisme”* (Vermeulen 2023, s. 9). Hans evne til at omsætte videnskabelig og forskningsbaseret viden om autisme og de neurologiske forskelle fra den neurotypiske hjerne, til en mere praksisnær forståelse, gør at vi vurderer hans undersøgelser som særligt relevante at anvende i vores projekt, da dette kan være med til at generere nye ideer til hvordan man i dansk praksis kan styrke dette område (Vermeulen, 2023).

For at unge med autisme støttes bedst muligt, er det vigtigt at man forstår de neurologiske aspekter af autisme. Hver person med autisme har individuelle styrker og udfordringer knyttet hertil. Ved at forstå hjernens forudsigende funktion skaber det bedre forudsætninger for at strukturere vores tilgang til både uddannelse og daglig støtte.

Ud fra den eksisterende viden om hjernen, ved vi at den forudsiger verden baseret på tidligere erfaringer, hvilket er med til at minimere fejl og deraf reducere overraskelser. Denne viden er vigtig at kende til når vi møder/samarbejder med personer der har autisme. Viden om de neurologiske forskelle giver os indsigt i, hvordan personer med autisme opfatter og reagerer på stimuli, hvilket kan være med til at skabe mere inkluderende miljøer og rammer, der fremmer deres trivsel og udvikling.

Vi har derfor valgt at inddrage denne viden om de neurologiske forskelle, da vi anser det som en relevant viden for at kunne forstå personer med autisme ud fra deres perspektiv (Vermeulen, 2023).

”Hvis du har mødt ét menneske med autisme, har du mødt ét menneske med autisme” (Verdick & Reeve, 2021, s. 11). Dette citat understreger ligeledes, at personer med autisme er forskellige og dermed føler, lærer, tænker og kommunikerer forskelligt.

Betragter man autisme ud fra de generelle kriterier og symptomer, så ses der en påvirkning af de kommunikative kompetencer, samt socialisering og indlæring. For at opnå en dybere forståelse af autisme kan det være gavnligt at have viden om hjernens generelle funktion, særligt i forbindelse med nyere forskning der viser, at hjernen i højere grad fungerer gennem forudsigelser af verden, hvilket kan bidrage med et nyt perspektiv på autisme (Vermeulen, 2023).

Viden om hjernen

Kroppen indeholder millioner af sanse-receptorer, som konstant opfanger stimuli. Disse receptorer omdanner stimuli til elektriske signaler, der bevæger sig gennem vores nerver. Selvom dette tilsyneladende virker hurtigt, så er det i sin realitet for langsomt til, at det bevidst kan reagere på de størstedelen af de begivenheder, som vi oplever. Der er derfor stimuli, som vi ikke opfanger og dermed ikke udgør en del af vores bevidsthed. Dette kan forklares med, at hjernen ikke søger sandheden, men overlevelse, derfor anvender den hurtige og ubevidste forudsigelser. Perception udgør kontrol af hjernens model af verden, hertil har optiske illusioner vist, at hjernen er i stand til at acceptere ufuldkommen perception, såfremt modellen understøtter, at vores reaktion er passende på virkeligheden. Vores sanser leverer information til hjernen, dog modtager hjernen kun den information, der kan forbedre dens forståelse af verden. Ved at styre og filtrere den information, som sanserne leverer, kan hjernen mindske risikoen for at blive overvældet, og i stedet kun bearbejde de vigtigste informationer.

“Prøv bare at forestille dig, at du skulle lukke alt ind, som sanserne opfanger. Dit hoved ville være fyldt mindre end to minutter efter, at du vågnede om morgenen, og før du kunne sætte dig til morgenbordet, ville dit hoved være ved at eksplodere.”

(Vermeulen, 2023, s. 31).

Hjernen forsøger dermed at skabe så høj grad af forudsigelighed af verden som muligt gennem modeller af verden, som den selv har skabt og som den løbende tilpasser, når der forekommer såkaldte forudsigelsesfejl.

Forudsigelser i hjernen handler om, hvordan tidligere erfaringer anvendes til at forudse, hvad der vil ske næste gang. Opstår der en uoverensstemmelse mellem det som hjernen forventede at en given situation ville medføre, og det der faktisk sker, opstår der en forudsigelsesfejl. I disse sammenhænge vil hjernen enten justere sin forståelse af verden eller ændre noget i verden for at dette tilpasses egne forventninger. Dermed arbejder hjernen konstant på at minimere fejl, ved at holde vores opfattelse af verden så præcis som mulig (Vermeulen, 2023).

Autisme og den forudsigende hjerne

Denne forståelse af hjernens funktion, som vi har gennemgået i forrige afsnit, viser at hjernen ikke blot er passiv modtager af udefrakommende information. Hjernen udgør derimod en aktiv del i at forme vores oplevelse af virkeligheden. Når vi ser på autisme med denne viden, står det klart, at autistiske hjerner har en anderledes måde at forudsige og håndtere forudsigelsesfejl på (Vermeulen, 2023).

Ning Qian og Richard Lipkin fra Columbia University i New York var blandt de første forskere, der beskrev, hvordan hjernen hos personer med autisme er opbygget anderledes og dermed forudsiger verden på en anden måde end den neurotypiske hjerne. Gennem deres forskning påpegede de, at personer med autisme ofte er mere detaljeorienterede, hvorfor hjernen bemærker detaljer, som andre overser. Dette medfører, at personer med autisme ofte har en stærk evne til at forstå komplekse emner, hvilket kan gøre dem fagligt kompetente. Flere personer med autisme oplever dog vanskeligheder med at anvende det de har lært i nye sammenhænge og må ofte genindlære information, som andre neurotypiske personer lærer intuitivt (Vermeulen, 2023).

Qian og Lipkin har med deres forskning kunne konkludere, at de mentale modeller, som personer med autisme udvikler, bærer præg af at være detaljerede, præcise og absolutte. De mangler dog kontekstafhængighed og fleksibilitet, hvilket gør dem mere sensitive overfor forudsigelsesfejl. Et eksempel herpå kunne være, at en ung med autisme kan have en yderst specifik model af, hvordan en typisk skoledag forløber. Sker der en afvigelse af denne model, såsom en ny lærer eller skemaændringer, kan det være svært for dem at tilpasse denne forudsigelsesfejl.

Verden bliver derfor meget uforudsigelig, når en person med autisme i mindre grad opfatter mønstre og regelmæssigheder. ”*For autister kan et venligt kram føles som et overraskende og ubehageligt klem, og lyden af dagligdagens rutiner kan opleves som uventede og derfor skræmmende.*” (Vermeulen, 2023, s. 54). Disse mentale modeller støtter neurotypiske personer i at navigere i hverdagen ved at forudsige hvad der vil ske, baseret på deres tidligere erfaringer. Personer med autisme lægger derimod mere vægt på hvad de direkte ser og oplever, hvilket kan forklare den mere præcise og detaljerede opfattelse af deres omgivelser. Disse meget præcise og detaljerede modeller gør det ikke kun svært for personen med autisme at generalisere, det medfører ligeledes flere forudsigelsesfejl.

Store dele af de situationer som personer med autisme står i føles nye, fordi de afviger fra hjernens præcise model af, hvad der burde være forventeligt, da hjernen har svært ved at bruge konteksten til at tolke information og danne forudsigelser om, hvad der vil ske. I verden, der i høj grad orienterer sig mod individets præstationer og hvor store dele af livet konstant er i forandring, kan dette være særligt udfordrende for denne målgruppe.

Udfordringen med at forudsige og generalisere, kan føre til, at personer med autisme let bliver overstimuleret, fordi de lægger stor vægt på sanseindtryk, som i de flestes hverdag vil være præget af stor omskiftelighed. Denne konstante usikkerhed kan føre til hyperarvågenhed, hvilket kræver mange mentale ressourcer og kan derfor være meget udmattende (Vermeulen, 2023).

Kommunikation, sociale sammenhæng og autisme

”Hvis man er ude af stand til at forudsige, hvad der sandsynligvis vil ske, så udgør Jordens mest uforudsigelige og ustabile væsener – mennesker – en enorm kilde til usikkerhed og trusler, som det kan være meget vanskeligt at have med at gøre”
(Vermeulen, 2023, s. 60).

Dette citat illustrerer, hvor udfordrende sociale interaktioner kan være for personer med autisme, da de har svært ved at forudsige andres intentioner på baggrund af deres adfærd og handlinger.

Deres hjerner lægger mere vægt på sanseindtryk end på forventninger og modeller af verden. ”Når den autistiske hjerne vurderer, hvad andre mennesker skal til at gøre, er det næsten, som om den anvender et princip om at skulle 'se det, før den tror det'” (Vermeulen, 2023, s. 151). Deres motoriske færdigheder kan også være påvirket, hvilket gør simple fysiske aktiviteter udfordrende. Mange med autisme foretrækker faste rutiner og gentagne handlinger for at skabe forudsigelighed og ro. Forandringer kan være svære at håndtere, da det som regel medfører nye og ukendte faktorer (Vermeulen, 2023).

Det traditionelle fokus på autisme, indebærer ofte aspekter der skaber vanskeligheder for omgivelserne, såsom uventet eller socialt uacceptabel opførsel, modstand mod forandringer, kommunikationsvanskeligheder og/eller gentagende adfærd. Opmærksomheden blev først rettet mod sansemiljøet og dets udfordringer for denne gruppe, da de selv satte ord på deres oplevelser. Der blev beskrevet udfordringer med lyd, lys, lugte, berøring og andre sanseindtryk, som kan være overvældende. Vermeulen beskriver en tendens til, at autisme risikerer at blive reduceret til primært at indebære overfølsomhed eller overstimulering, hvorimod de sociale og kommunikative vanskeligheder bliver overset. Kommunikation og sprogforståelse kræver evnen til at forudsige, hvad der vil blive sagt eller gjort. Personer med autisme har svært ved at koble disse processer intuitivt. De reagerer ud fra det, der synes usædvanligt og det uforudsete, men har brug for mere tid til at bearbejde informationen bevidst (Vermeulen, 2023).

Personer med autisme har ligeledes svært ved at se det “hele billede”, hvilket gør det udfordrende at afkode andres intentioner. De kan have udfordringer med at forstå og forudsige andres handlinger, hvilket hænger sammen med at deres spejlneuroner typisk vil have en nedsat evne til dette, hvorfor det kan være sværere at lære hvordan man interagerer med andre mennesker.

For eksempel kan personer med autisme høre en vred stemme, men samtidig have svært ved at fokusere på ordenes betydning, eller, at de kan se et vredt ansigt, dog uden at bemærke øvrige kropssignaler. I interaktionen mellem mennesker anvendes både ansigt, hænder og kroppen til at udtrykke sig. Disse udfordringer kan derfor gøre sociale situationer mere komplekse og føre til misforståelser blandt personer med autisme. Metaforer og sarkasme kan ligeledes være svære at tolke korrekt for personer med autisme, da det har en modsatrettet betydning end det der bliver sagt. Disse udfordringer kan også betyde, at personer med autisme ikke selv bruger kropssprog. De kan komme til at fremstå meget monotone og stereotype i deres adfærd. Deres ansigt kan være udtryksløst, og de gestikulerer ikke lige så høj grad under samtaler med andre, hvilket kan skabe misforståelser i interaktionen med andre (Verdick & Reeve, 2021).

Forståelse af det sociale problem

Hvorfor er det relevant at interessere sig for unge med autismes tilknytning til uddannelsessystemet og hvordan kan vi forstå det som et socialt problem? Dette vil vi udfolde i følgende afsnit.

På trods af at ledigheden generelt er lav i Danmark, så står vi overfor en stor andel af unge mennesker, som ikke er i gang med uddannelse eller beskæftigelse. Her refereres der til de 43.000 unge, som ikke har en uddannelse eller beskæftigelse, og som derudover har forskellige problemstillinger (Beskæftigelsesministeriet, 2024). Det kan for det første udgøre et problem på individniveau, da der ses en sammenhæng mellem manglende uddannelse og risikoen for langvarig ledighed senere i livet. Der er højere krav til medarbejderes kvalifikationer, hvorfor der kan være større usikkerhed ved at være ufaglært, da der er flere brancher og konkrete jobs der kræver formelle kompetencer og højere kvalifikationsniveau (Christensen, 2015). Et andet perspektiv der gør sig gældende og som medvirker til at denne problemstilling er relevant at undersøge, er individualisering som et dominerende træk ved vores samfund. Den kontekst, vi fødes ind i, udgør ikke på samme måde en rettesnor for den enkeltes muligheder som tidligere, tværtimod forventes det, at vi tager aktive valg om hvordan vores tilværelse skal se ud. Der kan derfor peges på en tendens hvor individualiseringen er med til at tillægge individet et stort ansvar for sig selv og sin fremtid, da de til- og fravalg man tager gennem livet, alle kan pege tilbage på en selv. Det skaber et pres på individet, som løbende bliver nødt til at forholde sig til sig selv, hvilket genererer målsætninger og evalueringer på individets præstation. Derudover stilles der krav til vores sociale kompetencer, hvor vi tilskyndes til at udvise omstillingsparathed og dermed er i stand til at udvise selvkontrol og tilpasningsdygtighed for at kunne indgå i de rammer og målsætninger som er fastsat (Petersen & Krogh, 2021).

Med afsæt i dette kan man stille sig undrende over, hvordan det påvirker det enkelte individ at leve i sociale strukturer, hvor man fra begyndelsen af livet bliver vurderet og påduttet ansvaret for at tilrettelægge et liv, der passer ind i en klart defineret livsbane. Særligt når vi ser på målgruppen, unge med autisme, som på grund af deres diagnose har andre forudsætninger for at indgå i disse strukturer. Dette har skabt en nysgerrighed på at gå til denne undersøgelse med en åbenhed overfor, at vi i det sociale arbejde ikke altid må forlade os på forståelsen af at årsagerne til problemerne skal findes i individet, men ligeledes at kunne se udover dette og forstå hvordan individets adfærd og muligheder påvirkes i den kontekst de befinder sig.

Uddannelsesmønstre hos unge med funktionsnedsættelser

Børne- og Undervisningsministeriet har udarbejdet en undersøgelse som belyser unge med funktionsnedsættelsers uddannelsesmønstre (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 b).

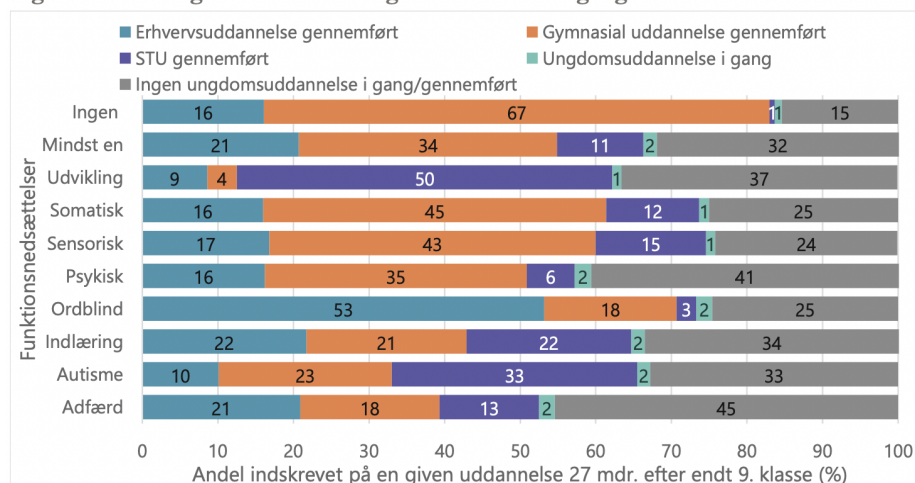
En del af deres undersøgelser belyser andelen af unge 25-årige, som har gennemført eller er i gang med en ungdomsuddannelse. Her viser undersøgelsen at størstedelen af dem der har gennemført en ungdomsuddannelse, ikke havde nogen funktionsnedsættelse, dette udgjorde 84% (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 b, s. 13). Blandt den gruppe der har en funktionsnedsættelse og som udgjorde gruppen af laveste andel der har gennemført en ungdomsuddannelse, viste resultaterne for unge 25-årige med en autismespektrumforstyrrelse 66%, der ikke har gennemført en ungdomsuddannelse (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 b, s. 13). Undersøgelsen har ligeledes taget højde for fordelingen af gennemførte uddannelser, hvilket resultaterne viste at variere mellem grupperne af funktionsnedsættelser.

I gruppen der har sensoriske- psykiske- eller somatiske funktionsnedsættelser har størstedelen gennemført en gymnasial uddannelse, dette gør sig ligeledes gældende for gruppen der ikke har en funktionsnedsættelse. Ser man på gruppen hvor flest har gennemført en erhvervsuddannelse, har gruppen med ordblindhed eller adfærdsforstyrrelser i højere grad gennemført sådan en uddannelse. For den gruppe der har et udviklingshandicap eller autismespektrumforstyrrelse, er den hyppigst gennemførte ungdomsuddannelse den særligt tilrettelagte ungdomsuddannelse, STU (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 b, s. 13).

Nedenstående figur 1 illustrerer uddannelsesmønstret fordelt på de forskellige grupper. Ud fra figur 1 kan man se, hvordan fordelingen af gennemførte ungdomsuddannelser ift. gruppen med autisme fordeler sig.

Herudfra kan vi se, at 33% har gennemført et STU-forløb, hvor 23% har gennemført en gymnasial uddannelse og kun 10% gennemførte en erhvervsuddannelse. Andelen som ikke har gennemført eller er i gang med en ungdomsuddannelse er ligeledes 33%.

Figur 8 Første ungdomsuddannelse gennemført eller i gang ved 25 år

Anm.: Populationen er baseret på unge i Danmark født fra 1994-1997 (n=207,090). I tilfælde hvor en person har gennemført mere end en ungdomsuddannelse, vises typen af den første gennemførte ungdomsuddannelse. NB: en person kan godt indgå i mere end en funktionsnedsættelsesgruppe. Kilde: BUVM på baggrund af data fra Danmarks Statistik og BUVM.

Figur 1 (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 b, s. 13).

Undersøgelsen fra Børne- og Undervisningsministeriet viser et interessant mønster, der illustrerer, hvordan ungdomsuddannelsernes forskellige strukturelle opbygning ekskluderer visse grupper af unge mennesker. For gruppen med autisme, som på tværs af de grupper der indgik i ovennævnte undersøgelse, havde den laveste andel som gennemførte en ungdomsuddannelse, er det tankevækkende at flertallet hos denne gruppe som gennemfører en uddannelse har været tilknyttet STU.

På STU laves der et individuelt tilrettelagt uddannelsesforløb, hvor den enkeltes behov og forudsætninger er i centrum, hvilket skaber større fleksibilitet og sensitivitet overfor den diversitet der er af problemstillinger (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 c). Dette tyder på, at de institutionelle rammer har en central betydning for unge med autismes muligheder for at indgå i uddannelsessystemet. Dette kommer til udtryk ved, at uddannelsesinstitutionerne ikke formår i tilstrækkelig grad at tilpasse eller etablere strukturelle rammer der kan imødekomme de behov som unge med autisme har for at kunne indgå i uddannelsessystemet. Dette kan være en årsag til den afvigende adfærd der ses hos denne målgruppe, hvor flere modtager offentlig forsørgelse eller falder fra efter påbegyndt uddannelse og dermed ikke gennemfører dem.

På baggrund af resultaterne fra ovenstående undersøgelse fra Børne- og Undervisningsministeriet, kan man formode at dette kan være affødt af inklusionstankegangen, som præger det danske uddannelsessystem.

Inklusionstankegangen har som målsætning, at der skal tilstræbes at børn og unge skal følge samme undervisning i det almindelige uddannelsessystem, herunder også de der har en funktionsnedsættelse. De særlige behov for støtte, som nogle af disse elever har ift. at kunne gennemføre en uddannelse, skal inkluderes i det almindelige uddannelsessystem (Børne og Undervisningsministeriet, 2024 d). På baggrund af det mønster der ses i praksis, viser der sig en tendens til at målsætningen om inklusion har medført konsekvenser. Dette kommer til udtryk ved, at systemet ikke formår at tilgodese de nødvendige foranstaltninger det kræver, for at inkludere denne gruppe af unge. Det kan risikere at medvirke til en øget ulighed ift. hvilke muligheder unge med autisme har når de skal vælge en uddannelse.

Autismeforeningen giver et indblik i hvilke overvejelser unge med autisme må gøre sig forinden de vælger en uddannelse. Disse overvejelser drejer sig ikke blot om faglige interesser, men er i højere grad overvejelser om hvorvidt deres grundlæggende behov kan imødekommes af den enkelte uddannelsesinstitution. Hertil beskriver de følgende:

"At vælge en ungdomsuddannelse er ikke bare at vælge det, du er god til. For unge med autisme skal der tænkes på: skema, timetal, de fysiske rammer og ikke mindst alt det sociale, som kan være en stor omvæltning for dem" (Olesen, 2021, s. 7).

Ifølge deres undersøgelse handler den manglende repræsentation af unge med autisme i uddannelserne ikke om, at de ikke har et ønske om at gennemføre en uddannelse. Ligeledes mener de ikke, at man kan lave en direkte årsagsforklaring til, at de fagligt ikke formår det, da der *"blandt de unge med autisme, som har klaret sig godt til afgangsprøverne i grundskolen, er der færre i uddannelse som 18-årige, sammenlignet med 18-årige uden en diagnose"* (Olesen, 2021, s. 7).

På baggrund af ovenstående kan man udlede, at der statistisk ses ulighed i fordelingen af unge, der tager en ungdomsuddannelse. Frafaldet er større hos unge der har en funktionsnedsættelse, hvor særligt unge med autisme udgør et af de højeste frafaldsprocenter på de almene ungdomsuddannelser. Vi ser dog en tendens til, at unge med autisme i højere grad gennemfører en uddannelse når de er tilknyttet et STU-forløb. Disse mønstre skaber en formodning om, at årsagerne til at unge med autisme i lavere grad gennemfører en uddannelse, ikke udelukkende må forklares ud fra en forståelse af at problemet er iboende individet selv, og at det derfor ikke udelukkende handler om at støtte unge med autisme i at tilpasse sig og tillære andre strategier for at kunne leve op til de normative målsætninger. Der ses ligeledes strukturelle faktorer, som gør uddannelsessystemet mindre tilgængeligt for denne målgruppe, da der er færre relevante uddannelsesstilbud, som tilgodeser de specifikke behov som knytter sig til dem.

Metodeafsnit

I nedenstående afsnit vil vi beskrive den metodiske tilgang, som ligger til grund for bachelorprojektets undersøgelse. Vi vil i dette afsnit beskrive vores overvejelser og begrundelser for de valg vi har taget under udarbejdelsen af vores undersøgelse, herunder hvordan vi har indsamlet vores data, og efterfølgende behandlet det i forbindelse med udarbejdelsen af analysen, samt de etiske overvejelser som vi ligeledes har gjort os i denne proces. Ydermere vil vi ligeledes præsentere den videnskabsteoretiske tilgang, som udgør rammen for vores bachelorprojekt.

Videnskabsteori

Den videnskabsteoretiske retning som vi i dette projekt har taget afsæt i, er fænomenologien (Feilberg & Nissen, 2021).

I Fænomenologien betegner begrebet “livsverden” den eksistentielle menneskeforståelse og helhed som denne videnskabsteoretiske retning er optaget af. Alle mennesker indgår i en større helhed, både socialt, kulturelt, historisk og biologisk. Dette er væsentligt at være opmærksom på, når man undersøger den enkeltes oplevelsesverden, da denne udspiller sig indenfor en større kontekst, hvilket er med til at gennemsyre livsverdenen, som den enkelte oplever.

For at arbejde fænomenologisk må man være bevidst om hvad der “farver” vores forforståelse ift. det fænomen som vi undersøger. Dette er en proces i en fænomenologisk undersøgelse, hvor man opnår nye erfaringer og forståelsesperspektiver, som bidrager med større forståelse af fænomenet. Forforståelsen er et vilkår, dog er det centrale i denne sammenhæng, at vi som undersøgere “*revidere sin indledende forforståelse, således at forståelsesprocessen drives frem mod en ny samlet forståelse - en proces*” (Feilberg & Nissen, 2021, s. 104). Ved at have opmærksomhed på sin forforståelse og undervejs i processen, at være nysgerrig og åben, så giver det bedre forudsætning for, at vi som undersøger kan leve os ind i informanternes livsverden og deres grundlæggende meningsstrukturer (Feilberg & Nissen, 2021).

Den fænomenologiske tilgang fordrer, at der metodisk arbejdes ud fra en induktiv tilgang, hvor man tilgår undersøgelsen eksplorativt, og dermed søger at belyse fænomenet så tæt på virkeligheden, inden der fastsættes en teoretisk ramme. Dette vil blive uddybet senere i opgaven.

I fænomenologien forsøger man at opnå et indefra-perspektiv og dermed gennem undersøgelsen forsøger at generere viden om det unikke. Der tages dermed afstand fra generaliserende forklaringer, som reducerer subjekter til en kategori.

I fænomenologien er virkeligheden, som vi erkender den, hvilket er en grundlæggende antagelse i den fænomenologiske forståelse, da der ikke er et modsætningsforhold mellem det subjektive og objektive, da de subjektive erfaringer og oplevelser ligger til grund for deres handlinger.

I det analyserende arbejde bliver bevidstheden om sin egen forforståelse særlig central, da den fænomenologiske tilgang betyder, at beskrivelserne rummer høj grad af autenticitet ift. den viden man har opnået fra informanterne gennem formidlingen af deres livsverden. Det kræver, at beskrivelserne indkapsler en høj detaljegrad af de meningssammenhænge, som vi får indsigt i, gennem vores informanter. Vi som undersøgere må derfor bestrebe os på at *“beskrive de ‘rene fænomener’, som de umiddelbart opleves af et subjekt”* (Feilberg & Nissen, 2021, s. 25). Selvfleksion kan være et vigtigt redskab til løbende at være kritisk på os selv og de informanter som vi forsøger at forstå. Dette kan understøtte, at der opretholdes et spændingsfelt mellem informanternes oplevelsesverden og vores, når vi udfordrer vores forforståelse løbende som en proces gennem undersøgelsen (Feilberg & Nissen, 2021, s. 100).

Begrundelse for videnskabsteoretisk afsæt

Vi har valgt fænomenologien som den videnskabsteoretiske retning for dette bachelorprojekt, fordi vi ønsker at dykke dybere ned i de generelle forståelser og forklaringer om mistrivsel og frafald i uddannelserne blandt unge. Vi er særligt interesserede i at undersøge, hvordan mistrivsel i uddannelsessystemet kommer til udtryk hos denne specifikke målgruppe. Der eksisterer adskillige undersøgelser der forklarer hvilke faktorer der i høj grad bidrager til mistrivsel hos unge. En undersøgelse fra 2022 udført af Center for Ungdomsforskning (CEFU) har identificeret tre aspekter af vores samfundsmæssige og kulturelle struktur, der bidrager til øget mistrivsel blandt unge. Der er tale om tempo og acceleration, præstation og psykologisering (Katznelson, Pless & Görlich, 2022).

Tempo/acceleration påvirker de unge på samtlige arenaer i livet, hvor de oplever et pres på tid, både ift. uddannelse, men ligeledes i hverdagslivet med fritidsinteresser, jobs, sociale medier, venner og familie. Dette viser sig også i de unges oplevelse af uddannelse, hvor de oplever kulturelle og institutionelle forventninger om, at de tager ‘den lige vej’ gennem uddannelsessystemet.

Dette genererer angst for ikke at kunne leve op til disse forventninger. Undersøgelsen viser ligeledes, at præstation er en årsagsforklaring til mistrivsel. De unge har et ønske om at kunne præstere deres bedste, både når det kommer til uddannelse, men ligeledes i deres sociale liv, hvor de gemmer de sårbare sider væk, da det at kunne *performe* giver adgang til attraktive positioner og fællesskaber.

Dette medfører for mange unge, at de unge presser sig selv, hvilket for nogle fører til sammenbrud. For andre medfører det, at de opgiver på forhånd, særligt de unge i længerevarende mistrivsel, da de mister troen på at de kan mestre de krav der stilles til dem.

Psykologisering viser sig ligeledes som en årsag til mistrivsel. Dette kan på den ene side styrke evnerne til at sætte ord på følelser og håndtere det kaos af tanker, der kan opstå. Samtidig kan denne psykologisering også medføre et øget indadrettet selvkritisk blik. Denne form for øget fokus på at selvoptimere og kritisk vurdering af sig selv kan have negativ påvirkning på selvværd og føre til yderligere mistrivsel (Katznelson, Pless & Görlich, 2022. s. 172-175).

Med afsæt i fænomenologien ønsker vi, at komme bagom disse generelle betragtninger, der eksisterer i “mistrivselsdebatten” og forstå dette fænomen som det kommer til syne hos unge med autisme på et individniveau. Vi har været interesserede i at blive klogere på, hvad unge med autisme selv italesætter som faktorer der har bidraget til deres mistrivsel i uddannelsessystemet og ligeledes om der er elementer i deres fortællinger der adskiller sig fra den generelle forståelse af mistrivsel, for at bidrage med større nuancering til denne debat.

Kvalitativ metode

I dette bachelorprojekt tager undersøgelsen afsæt i den kvalitative metode. I den begyndende fase af dette projekt blev vi opmærksomme på, at en overvejende del af de eksisterende undersøgelser om unge med autismes frafald i uddannelserne var statistisk data og dermed tog afsæt i den kvantitative metode (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018, s. 43). Disse undersøgelser illustrerer, at der er et overordnet fælles mønster til stede, hvor der ses et flertal af unge med autisme, der ikke gennemfører en uddannelse og som i højere grad er på offentlig forsørgelse. Dette vakte en interesse i at forstå de bagvedliggende grunde til at denne adfærd udspiller sig. Det stillede en undren i os, hvor vi blev nysgerrige på at forstå hvilke tanker og følelser som påvirker den individuelle unge.

Dermed vurderede vi, at den kvalitative metode ville være den rette metodiske tilgang, for at vi kunne nedbryde de universelle karakteristika omkring unge mennesker med autisme, for i stedet at belyse det særlige ved den enkelte og det levede liv der påvirker hver af de unges fortællinger (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

Begrundelsen for at vælge den kvalitative metode er, at der med vores undersøgelse ønskes at belyse og skabe mere indgående viden om hvilke erfaringer unge med autisme har i forhold til at tage en uddannelse.

Med den kvalitative metode kan vi få indsigt i et indefra-perspektiv, gennem de unges livsfortællinger og dermed de erfaringer og oplevelser de har haft under et uddannelsesforløb og endvidere hvilke årsager der, ifølge de unge, har ligget til grund for skolevægring og frafald i uddannelserne. Denne metode giver os mulighed for at komme bag om de mønstre der viser sig statistisk om denne målgruppe, hvilket kan medføre større grad af nuancering til forklaringen af hvorfor der ses et større frafald i uddannelserne hos denne målgruppe. Gennem den kvalitative metode kan vi opnå større viden om hvordan de unge oplever at blive mødt af professionelle som varetager kommunale indsatser, der har til formål at understøtte de unge i at gennemføre en uddannelse. Ydermere om de unge oplever hjælpen som relevant og med afsæt i de unges problemstillinger og behov (Engen & Nielsen, 2022).

Abduktiv tilgang

I vores projekt anvender vi den abduktive tilgang til at få en dybere indsigt i de unges personlige oplevelser og udfordringer i uddannelsessystemet, samt for at identificere de faktorer, der kan forbedre inklusionen. Vi arbejder ud fra en fænomenologisk tilgang, og dermed forudsætter det, at vores forforståelse ikke bliver det styrende element i den måde vi undersøger fænomenet (Ringø & Christensen, 2022). Derfor anvender vi den induktive tilgang når vi indsamler vores data. Dette indebærer, at vi starter med at indsamle data, gennem interviews og derefter finder frem til teorier, der modsvarer de mønstre som vores data viser. Dermed har vi ikke en forudbestemt teoretisk ramme som er retningsgivende for det, som vi ønsker at belyse gennem vores undersøgelse (Thagaard, 2004).

Vi er samtidig bevidste om det samspil der eksisterer mellem teori og data, og dermed skaber abduktion. Som undersøgere besidder vi viden indenfor dette felt. Denne viden sætter vi derfor i spil sammen med de indsamlede data for at bidrage med nye perspektiver for at kunne forstå de fund som vores data bygger på. I arbejdet med den indsamlede data, såsom interviews fra de unge, er vi bevidste om at sætte vores egen forforståelse til side og fokusere på, hvordan begivenheder og fænomener opleves af de unge med autisme.

I vores undersøgelse stræber vi efter at få et indefra-perspektiv gennem detaljerede og fyldestgørende beskrivelser af de erfaringer og oplevelser der ligger bag de unges handlinger (Thagaard, 2004).

Kvalitative interview

På baggrund af vores valg om at undersøge fænomenet ud fra en kvalitativ tilgang forstår vi mennesker, hermed de unge med autisme, som reflektive subjekter. Vi har derfor valgt enkeltpersonsinterviewet, da vi anser dette som velegnet til at få indblik i de unges tanker og erfaringer ud fra deres livsverden.

Med denne metodiske tilgang som afsæt for vores undersøgelse får sproget en central betydning, når vi undersøger fænomenet, da sproget bliver noget, der danner og påvirker vores tænkning og forståelse (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018). Sprog bliver en afspejling af den enkelte unges mening set ud fra dennes livsverden og dermed ikke blot et redskab til at overføre en meddelelse, men et centralt *“metodologisk redskab til at undersøge og finde viden om vores verden”* (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018, s. 43). Ud fra en kvalitativ tilgang vil sproget kun have betydning såfremt der gives mening til det, vi må derfor se bag om livsfortællingerne og have øje for de detaljer der kommer til syne og mønstre der går på tværs af de unges fortællinger, for at forstå hvad der påvirker deres valg og muligheder ift. uddannelsessystemet.

Vi har valgt at indsamle vores empiri gennem interviews, da vi er interesserede i at forstå det særlige ved denne målgruppe. Dette ville have sine begrænsninger, såfremt vi havde valgt den kvantitative metodiske tilgang, i form af en spørgeskemaundersøgelse, hvor spørgsmål og svarmuligheder begge er mere rammesat. Udfaldsrummet for de mulige svar er dermed på forhånd kendt, hvilket skaber en begrænset fleksibilitet ift. at forstå det særlige ved hver enkelt informant, da denne metode i højere grad er til for at skabe generelle mønstre af et givent fænomen. Med det kvalitative interview spørges der i en åben form, som lader informanten fortælle sine meninger og uddybe sine perspektiver. Dette stiller krav til os som interviewere, da interviewet kan tage uforudsete drejninger qua den mere åbne spørgeteknik, som kan kræve at man formår at improvisere undervejs, samt at holde fokus på konteksten for interviewet og dermed holde vores interviews på sporet (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

I vores undersøgelsesdesign har vi valgt at gennemføre enkeltinterviews med de unge for at opnå dybdegående indsigt i deres individuelle oplevelser og erfaringer med uddannelsessystemet. Dette valg er truffet for at undgå, at gruppedynamikker og interaktioner fjerner fokus fra de personlige fortællinger, som er centrale for vores undersøgelse (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

Vi har også nøje overvejet, hvordan interviewformen kan påvirke de unges fortællinger og sikre, at vi får adgang til den viden, vi søger. Da vores målgruppe ofte har udfordringer med interaktion og sociale samspil på grund af deres autismediagnose, vurderede vi, at gruppeinterviews kunne være uhensigtsmæssige (Vermeulen, 2023).

Der opstod dog en situation, hvor tre unge med autisme ønskede at deltage i et interview sammen. Selvom vi ikke havde planlagt dette, vurderede vi hurtigt, at det kunne skabe en mere afslappet atmosfære og fremme åbenhed og ærlighed i deres fortællinger. Fokusgruppeinterviewet viste sig at være en god metode til at forstå, hvordan de unge reagerer på hinandens synspunkter.

De begyndte at dele erfaringer og perspektiver, som de måske ikke ville have delt i enkeltinterviews. Dette skabte en tryk atmosfære og fremmede dialogen mellem informanterne, hvor vi fungerede som facilitatorer for at sikre, at alle kom til orde. Under interviewet var vi opmærksomme på at give alle deltagere lige meget taletid, og undgå at nogen dominerede samtalen. Ved at observere, hvordan de unge påvirker hinanden og tænker sammen, fik vi en bedre forståelse af deres fælles udfordringer og ressourcer. Dette hjalp os med at identificere vigtige mønstre og temaer for denne gruppe af unge (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

Undersøgelsens design er tilrettelagt på baggrund af særlige hensyn til netop den målgruppe, som vi undersøger, for at de oplever tryghed i at dele deres fortællinger uden at interviewets form udgør et forstyrrende element som kan påvirke empirien.

I forhold til hvordan vi har afholdt interviewene, så har vi ved ét af vores interviews afholdt et digitalt møde grundet stor geografisk afstand mellem os og informanten. Dette var på den ene side en løsning, der gjorde det mindre ressourcekrævende at afholde interviewet. Informanten havde ligeledes mulighed for at sidde i vante rammer, hvilket særligt for målgruppen med autisme kan have fordele, da der i en interviewsituation er flere ukendte faktorer som kan skabe usikkerhed hos informanten. Det faktum at vi som interviewere er ukendte for informanten, samt at de skulle opholde sig et nyt ukendt sted, kan være med til at skabe nervøsitet og usikkerhed under interviewet (Vermeulen, 2023).

På den anden side risikerer man at der er detaljer der kan gå tabt når man ikke sidder ansigt til ansigt i en interviewsituation. At afholde et interview digitalt giver en vis distance mellem interviewer og informant, hvilket vi særligt i dette interview oplevede ved at det nonverbale sprog var sværere at observere og fornemme, fremfor hvis vi havde været fysisk tilstede under interviewene (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

Interviewundersøgelsens design

Forud for interviewene har vi klarlagt hvad vi ønsker at opnå og dermed hvilken viden vi ønsker at hvert interview skal kunne bidrage med. Under udarbejdelsen af undersøgelsens design har vi gjort os overvejelser om dette gennem Rennisons spørgsmål, "*Hvorfor, Hvad, Hvem, Hvornår, Hvor og Hvordan*" (Engen & Nielsen, 2022, s. 151-152).

Første skridt i at udarbejde interviewundersøgelsen har været at klarlægge hvorfor vi vil undersøge dette fænomen og deraf udarbejde formålet for at have en klar retning for interviewets omdrejningspunkt.

Formålet med vores undersøgelse er, som beskrevet i vores problemformulering, at opnå viden om unge med autisms erfaringer fra uddannelsesforløb, for at få større indsigt i deres livsverden og deraf blive klogere på, hvordan vi gennem deres fortællinger kan opnå viden om hvad der skaber bedre forudsætninger for inklusion i uddannelse.

Vi har ligeledes gjort os tanker om hvad og dermed hvilke problemstillinger og temaer der skal spørges ind til. Vi har ud fra vores forudgående undersøgelse fået et billede af hvilke problemstillinger der ofte er til stede og som skaber barrierer for denne målgruppe ift. at fastholde en uddannelse, herunder klasserumsmiljø, undervisningsform og relevante fagpersoners viden om autisme og dets påvirkning på funktionsniveau. Det var dog vigtigt for os i udarbejdelsen af interviewguiden, at det var de unges egne erfaringer og refleksioner som blev fremhævet, hvorfor vi har været opmærksomme på at stille åbne refleksive spørgsmål, som ikke unødigt trækker informanternes svar i en retning. Vi har dermed valgt at opdele vores spørgsmål ud fra temaer som baggrund, nuværende situation og fremtid for at komme så tæt på deres livsforløb og indsamle så mange detaljer herfra som muligt. Ved at få kendskab til deres tidligere erfaringer og oplevelser med uddannelse, kan vi forstå hvad der har været med til at præge deres ståsted i den nuværende situation og fremtidige muligheder. Vi var interesserede i at forstå hvilke oplevelser, i henhold til uddannelse, de har med i bagagen og hvordan disse påvirker dem i deres nuværende situation, for at vi kan forstå, hvad der præger deres holdninger og udsagn. Vores interviewguide fremgår af Bilag 1.

Der har ligget flere overvejelser i hvordan vi udarbejder konkrete spørgsmål, som får informanterne til at reflektere, åbne op og fortælle om deres forståelse og oplevelser. Her har vi haft bekymring om, hvorvidt vi gennem vores spørgsmål bliver for ledende og dermed får indsnævret en bestemt forståelse hos informanterne, som vil kunne påvirke deres svar. Når man interviewer personer med autisme, er der i den forbindelse også andre hensyn der skal tages.

Ud fra et generelt perspektiv på personer med autisme, så har flere svært ved at generalisere viden, men har i stedet en meget konkret tankegang, hvorfor åbne og generelle spørgsmål kan blive udfordrende og føre til ukonkrete svar, eller måske nærmere meget korte og entydige svar, som ikke rummer detaljerede refleksioner over deres oplevelser (Fleischer & From, 2024). Dette har været en væsentlig viden for os at have indsigt i forud for vores undersøgelsesdesign. Vi har derfor gennem vores interviewguide forsøgt at udarbejde spørgsmål som er konkrete og præcise ift. det som vi ønsker at høre deres erfaringer om. En anden strategi, som har vist at være effektiv under vores interviews, er at spørge ind til konkrete eksempler eller situationer som de unge har oplevet ift. de spørgsmål vi har stillet. På den måde har vi sammen med den unge kunnet tale ud fra noget konkret, som den unge har oplevet, hvilket har gjort det nemmere at skabe indre refleksioner over tidligere oplevelser og følelser.

Vi har i vores undersøgelse valgt at tage afsæt i en semistruktureret interviewguide. Dette valg er truffet på baggrund af vores ønske om at komme tæt på de unge. Vi har valgt at arbejde ud fra en eksplorativ tilgang, hvor det er de erfaringer og forståelser som præger de unge, der er det essentielle i vores undersøgelse. Derfor er det relevant, at vi forud for interviewet har opstillet nogle spørgsmål, som vi ønsker at høre deres tanker omkring, for at fastholde en retning for interviewet, men samtidig at have fleksibilitet til at gå med ud af de fortællinger som kommer frem undervejs og stille opfølgende spørgsmål dertil (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018, s. 158).

Udvælgelse af informanter

I forhold til hvem der skulle interviewes og heriblandt også antallet af informanter, har vi, som det fremgår af afsnittet afgrænsning, valgt at interviewe unge i alderen 18-29 år, som er diagnosticeret med en autismspektrumforstyrrelse. I vores udvælgelse af informanter har vi kontaktet foreningen Autisme Ungdom, et gymnasium som har etableret en studieretning særligt for unge med autisme og et autisme-team i et kommunalt ungecenter.

I alle tilfælde har vi fået adgang til informanterne gennem dørvogtere (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

Inden interviewet gennem Autisme Ungdom, har vi haft skriftlig korrespondance med en af foreningens forpersoner, som har videreformidlet kontakten til deres medlemmer. På baggrund af dette har der været en ung, som har henvendt sig skriftligt til os, som på eget initiativ har ønsket at stille op til et interview, hvorefter vi har haft den direkte kontakt til informanten frem til interviewet.

Ved gymnasiet og ungecenteret har vi ligeledes haft kontakt til dørvogtere som, på baggrund af vores beskrivelse af formål og omfang af undersøgelsen, har etableret kontakten til informanterne for os. Ved disse interviews har dørvogteren spillet en større rolle i udvælgelsen af informanterne, da de selv har spurgt de unge, som de vurderede var bedst i stand til at deltage i vores interview (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018, s. 171).

De overvejelser som vi har gjort os ift. udvælgelsen af informanter, har yderligere været at vi gerne ville have indsigt i fortællinger fra så bred en gruppe som muligt, indenfor rammerne for vores afgrænsning. Vi har derfor ikke stillet krav til at informanterne skulle have en specifik baggrund, f.eks. at de ikke har gennemført en uddannelse. Dette er tilfældet for nogle af vores informanter, men vores vurdering er, at det har øget undersøgelsens repræsentativitet at illustrere diversiteten, som gruppen af unge med autisme rummer.

Derfor ses der en variation af hvor tætte vores informanter er på det almene uddannelsessystem, hvilket kan være med til at skabe større forståelse for, hvilke forhold der kan generere større inklusion i uddannelserne.

Derfor har vi valgt at interviewe unge fra Ungecenteret og et gymnasium med en særlig tilrettelagt studieretning til unge med autisme, da vores undersøgelse dermed er repræsenteret af unge som er længere væk fra uddannelse og hvis problemstillinger kan være af større omfang, hvilket gjorde sig gældende for de unge fra Ungecentret. På den anden side, viser gymnasiet hvilken betydning det har haft for disse unge at være tilknyttet et uddannelsesforløb, som er tilrettelagt særligt ud fra deres specifikke behov.

De overvejelser vi har haft til hvornår i projektperioden interviewene skulle afholdes, har været at vi ville lade informanternes udsagn være det styrende element for analysen. Derfor har vi tidligt i projektperioden etableret kontakt til vores informanter, da denne udforskningsproces er fundamentet for projektet.

Dette hænger ligeledes sammen med vores fænomenologiske ståsted for projektet, hvor vi har været opmærksomme på ikke at have en fastsat teoretisk forståelse forud for interviewene. I stedet har vi med interviewene forsøgt, så autentisk som muligt, at indkapsle essensen af de vilkår og muligheder som præger fortællingerne fra de unge med autisme, og deraf forklarer fænomenet som de unge oplever det ud fra en teoretisk kontekst (Feilberg & Nissen, 2021).

Persondatabeskyttelse og tavshedspligt

Under udarbejdelsen af dette projekt har vi været opmærksomme på gældende love vedrørende persondatabeskyttelse jf. Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse) med senere ændringer (herefter DBF). Samt Lov nr. 502 af 23. maj 2018 om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (databeskyttelsesloven) (herefter DBL). Formålet med DBL er at supplere og præcisere DBF i en dansk kontekst.

Når vi behandler oplysninger fra informanterne, dækker dette over “enhver form for håndtering af personoplysninger” jf. DBF artikel 4, såsom indsamling, opbevaring, videregivelse, systematisering, sletning mv.

Vi har været opmærksomme på vores oplysningspligt jf. DBF artikel 13. Vi har oplyst informanterne om vores identitet og kontaktoplysninger, ved at forklare vores baggrund som socialrådgiverstuderende, som i forbindelse med vores uddannelse er i gang med vores bachelorprojekt. Ydermere har vi sikret, at informanterne har modtaget kontaktoplysninger i form af E-mail, såfremt de får behov for at kontakte os i forbindelse med vores undersøgelse. De er ligeledes informeret om formålet med vores undersøgelse og dermed hvorfor vi ønsker at indsamle disse personoplysninger. Informanterne er ligeledes informeret om, at deres oplysninger opbevares i en begrænset periode, der strækker sig frem til eksaminationen af bachelorprojektet, hvorefter oplysningerne slettes, da oplysningerne herefter ikke tjener yderligere formål. For at sikre integritet og fortrolighed har vi som dataansvarlige været bevidste om at oplysningerne ikke må videregives til uvedkommende, hvilket vi ligeledes har informeret vores informanter om jf. DBF artikel 5-7 og 9.

I forhold til indhentelse af samtykke har vi modtaget et mundtligt samtykke fra de unge som vi har interviewet. Vi har været særlige opmærksomme på at skabe gode forudsætninger for at de unge forstod hvad de går ind til i forbindelse med deres deltagelse i vores undersøgelse og hvilke rettigheder de har i den forbindelse, som det ligeledes fremgår af ovenstående. Vi har som led i introduktionen til hvert interview oplyst informanterne om deres ret til at trække deres samtykke tilbage og vejledt dem om, hvordan de tager kontakt til os, såfremt de skulle ændre mening. Informanterne er ligeledes vejledt i, at deres oplysninger vil blive anonymiseret, hvilket indebærer at de identificerbare oplysninger der knytter sig til informanten, herunder navn, adresse/kommune eller andre oplysninger som er særlige for

informantens identitet, ikke vil fremgå i en form der kan identificere personen. For at sikre dette anvender vi pseudonymisering, hvilket betyder, at vi behandler deres personoplysninger, så de ikke længere kan føres tilbage til informanten, uden brug af supplerende oplysninger. For at gøre dette omtaler vi ikke informanten ud fra eget navn, men bruger en anden betegnelse. Derudover vil andre kendetegn, som den by/kommune eller andre særlige detaljer, der knytter sig til informanten blive pseudonymiseret, jf. DBF artikel 4, nr. 5. Der kan derfor forekomme ændringer i informanternes identitetsmarkører. Dette er gjort med opmærksomhed på ikke at ændre i rigtigheden af de oplysninger, der fremgår af undersøgelsen, men med tanke på at konteksten ikke må identificere informanten.

I henhold til princippet om dataminimering, har vi bestræbt os på at begrænse opbevaringen af informanternes oplysninger til det, der er nødvendigt for at udarbejde denne undersøgelse jf. DBF artikel 5, litra c. Vi har dermed optaget interviewene på en diktafon, for at sikre opbevaringen af oplysninger bedst muligt og for at minimere risikoen for at der er andre end os, som de dataansvarlige, der har adgang til disse oplysninger.

Etiske overvejelser

Følgende afsnit vil belyse de etiske overvejelser, som vi har gjort os i forbindelse med vores kontakt til informanterne og den efterfølgende formidling af deres oplevelser og erfaringer i vores undersøgelse. Vi har under udarbejdelsen af denne undersøgelse været opmærksomme på de tre principper, *informeret samtykke*, *anonymitet* og *fortrolighed*, samt *respekt for privatlivets fred* (Kristiansen, 2007. s. 238).

Informeret samtykke

Informeret samtykke indebærer, at informanterne skal give tilsagn til at ville medvirke i vores undersøgelse. For at kunne give samtykke skal det gives på et informeret grundlag. Derfor skal informanterne vide hvad de deltager i, og hvilket formål der er med undersøgelsen.

Det etiske dilemma kan opstå i hvordan vi kan sikre os, at informanterne forstår det som de har givet samtykke til. Det er en balancegang mellem at give tilstrækkelig information omkring undersøgelsens formål og samtidig kan en for detaljeret beskrivelse af det vi undersøger, farve deres svar til at de i højere grad responderer med det som de tror at vi forventer. Vi har erfaret dette dilemma, grundet vores metodiske afsæt som delvist er præget af den induktive metode, derfor har vores intention været at empirien, og dermed deres erfaringer, var det styrende. Dette har gjort det udfordrende at give en detaljeret beskrivelse af undersøgelsens formål. Vi har i stedet forsøgt at give en mere åben forklaring af bachelorprojektet, formålet og problemstillingen.

Derudover har vi udtrykt overfor informanterne, at det der er styrende for vores undersøgelse, er informanternes oplevelser og erfaringer ud fra deres perspektiv. Vi lagde ligeledes vægt på at være undersøgende undervejs ift. om disse informationer gav anledning til undren eller spørgsmål hos informanterne inden selve interviewet gik i gang. Dette gav os muligheden for at opnå større indblik i, om de havde behov for at få noget gentaget eller omformuleret.

Vi har i vores undersøgelse valgt at få et mundtligt samtykke hos alle vores informanter. De overvejelser som vi har gjort os ift. at vælge et mundtligt samtykke frem for skriftligt er, at det er vores oplevelse at det i denne kontekst med de unge som vi interviewede var mere befordrende for tillid og dialog. Vi oplevede at det ikke nødvendigvis var det mest hensigtsmæssige at bede de unge om at læse og underskrive en samtykkeerklæring, denne procedure kunne have den ulempe at medføre, at de unge oplevede et større pres og usikkerhed ift. deres deltagelse. Et mundtligt samtykke kan på den anden side virke mere skånsomt og anonymt, da det i stedet dokumenteres gennem anonymiseret lydoptagelse. Vi har også informeret informanterne om, at de til enhver tid har ret til at trække deres samtykke tilbage, hvis de ikke længere ønsker at deltage (Kristiansen, 2007).

Anonymisering og fortrolighed

I vores projekt har vi været opmærksomme på at beskytte deltagernes anonymitet. Dette princip er centralt for undersøgelsen, da det sikrer, at informanterne i vores bachelorprojekt ikke kan genkendes i offentligheden. Ved at beskytte de unges anonymitet kan det medvirke til større tillid, hvilket er afgørende for at kunne indsamle ærlige og åbne livsfortællinger fra de unge med autisme. Dette etiske dilemma kan opstå, i forhold til at kunne balancere mellem at indsamle værdifulde data og beskytte informanternes anonymitet. Derfor har vi sikret at de personidentificerende oplysninger fjernes, og vi behandler vores data med størst mulig fortrolighed. Vi har derfor informeret vores informanter om, at det de fortæller under interviewene, vil blive anonymiseret.

Vi har ligeledes taget højde for, hvordan vi præsenterer resultaterne i analysen og hvilken påvirkning dette kan have på vores informanter. Selvom vi har overholdt principperne om anonymisering og fortrolighed, er vi opmærksomme på, at beskrivelserne af informanternes liv stadig kan have en indvirkning. Dette er vigtigt, da vi ønsker at undgå, at de unge føler sig misforstået, hvorfor vi har gennemgået vores analyser med øje for, at vores analytiske fund fremstår så tæt på de unges egne udsagn (Kristiansen, 2007).

Respekt for privatlivets fred

Et andet princip er hensyntagen og respekt for privatlivets fred, hvilket bl.a. omhandler vores rolle som undersøgere, som ikke må være påtrængende eller krænkende i vores måde at tilgå informanterne. Vores undersøgelse har haft til formål at undersøge unge med autismes erfaringer ift. uddannelse. Indenfor denne kontekst har nogle af informanterne oplevet grænseoverskridende situationer. Som undersøger må man være varsom i den måde man spørger ind, og ligeledes bevidst om hvorvidt det tjener undersøgelsens formål at åbne op for disse svære emner, da man positionerer informanten i en sårbar situation. Vi har med vores undersøgelse haft en intention om at formidle de unges livsfortællinger så tæt på virkeligheden, som de har oplevet det. Der kan dog undervejs i et interview opstå situationer, som man ikke var forberedt på. Der kan være erfaringer og oplevelser som kommer op til overfladen hos de unge, som frembringer stærke følelser. Dette oplevede vi med en informant, som blev berørt af at fortælle om hændelser i sin skoletid, som for hende havde været meget ubehagelige. I disse situationer stoppede vi op og spurgte ind til den følelse som overvældede hende for at få en mere klar fornemmelse for, hvordan hun blev påvirket af dette. Vi valgte ikke at gå dybere ind i disse erfaringer, men fik sammen med hende lukket det ned og kom videre ind på nogle andre områder.

Sådanne situationer kan opstå uden at vi med vores spørgsmål har haft til hensigt at åbne op for sårbare emner, det er derfor centralt at kunne afveje disse situationer, så informanternes ve og vel ikke bliver på bekostning af vores undersøgelse. Varetagelsen af deres hensyn og privatliv må altid være første prioritet. I forlængelse af dette har vi indledningsvist til interviewene ligeledes italesat overfor informanterne, at de ikke har pligt til at svare på alle spørgsmål. Det var vigtigt for os at være tydelige omkring at deres grænser skal respekteres, og at de gerne måtte sige fra hvis der var spørgsmål som de ikke ønskede at besvare (Kristiansen, 2007).

Transskribering

I forbindelse med vores bachelorprojekt har vi transskriberet alle fem interviews med i alt syv informanter. Transskribering betyder at omdanne eller ændre noget fra én form til et andet. I dette tilfælde handler transskriptionerne om at oversætte fra talesprog til skriftsprog (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018). Som tidligere nævnt blev der under interviewene foretaget lydoptagelser med en diktafon for at give os frihed til at være nærværende og lyttende i interviewsituationen. Dette medvirkede også til, at vi kunne vende tilbage til de unges fortællinger i den form, det blev sagt og dermed genhøre interviewene og opfange nye nuancer, der måske blev overset under det første gennemlytning.

På trods af gentagne gennemlytninger af optagelserne var der tidspunkter, hvor det ikke var muligt at høre, hvad de unge fortalte. I disse tilfælde har vi markeret det som "[...]" for at angive utydelig tale.

Ved at transskribere interviewene fra mundtlig til skriftlig form har vi struktureret interviewene, så konkrete udsagn kan indgå i analysen for dermed at sikre en mere præcis og grundig analyse af interviewene (Kvale & Brinkmann, 2015).

Ved at oversætte fra lydoptagelser til tekst kan der opstå fortolkningsmæssige problemstillinger. Dermed har vi taget en beslutning om, hvorvidt vi ville transskribere ordret eller tilpasse til et læsevenligt format. Vi ønsker, at interviewene transskriberes så ordret som muligt og så tæt på det talte sprog, dog har vi undladt gentagne ord som "øhm", "mmh", "ja", "yes", "nej", "okay", "så", "altså". Begrundelsen herfor er, at skabe en mere læsevenlig tekst. Dette valg kommer af, at vi ønsker de unges umiddelbare oplevelser og erfaringer med uddannelsessystemet, uden at vi forstyrrer deres autentiske stemmer med unødvendige fyldord. På denne måde kan vi sikre, at deres livsfortællinger forbliver så autentiske som muligt, samtidig med at vi gør teksten mere tilgængelig for analysen (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018).

Analysestrategi

I vores projekt anvender vi den fænomenologiske tilgang, der udgør det videnskabsteoretiske udgangspunkt for analysen. Vi vil derfor anvende meningskondensering, da vi vil have fokus på unge med autisme og deres livsfortællinger om uddannelsessystemet.

I databehandlingen og analyseprocessen har vi haft fokus på, at vi som undersøgere har haft en gennemgående forståelse for helheden i vores interviews. Dette har gjort det muligt for os at udvælge centrale citater som indkapsler essensen af de dominerende temaer som går igen på tværs af interviewene. Et yderligere trin i analyseprocessen har været at stille sig undrende ved de udvalgte citater ud fra projektets problemformulering, for at sikre en sammenhæng mellem vores formål med undersøgelsen og det som der kommer til udtryk i vores analyse. Dette har ført til, at vi har kunne koble de udvalgte temaer sammen til beskrivende udsagn (Kvale & Brinkmann, 2015). Denne meningskondensering anvendes således til at analysere vores interviews, ved at sammenfatte essensen af informanternes udtalelser. Dermed reduceres de lange interviews til kortere og tydeligere formuleringer. Ud fra denne analysestrategi, er det derfor afgørende at vi indsamler omfattende og nuancerede beskrivelser fra de unge med autisme. I vores analyseproces er vi loyale over for de unges oplevelse af uddannelsessystemet, og deres fortællinger om deres livsverden, som de ser den, for dermed at opnå en dybere og større nuanceret forståelse af deres oplevelser (Kvale & Brinkmann, 2015).

I analysen har vores primære strategi været en empiristytet analysetilgang. Dette vil sige, at vi ikke på forhånd har bestemte temaer eller begreber som vi søger at bekræfte med vores empiri. Derfor går vi mere åbent til værks når vi analyserer vores empiri, for derefter at foretage tolkninger med afsæt i konkrete teorier og begreber som vi ser der tydeligst træder frem. Dette valg er taget på baggrund af vores eksplorative tilgang i vores undersøgelsesfase, hvor det er de centrale temaer som informanterne fremkommer med, der bliver styrende for vores fortolkning og analyse. For at finde frem til de dominerende temaer i interviewene anvender vi en åben kodning, hvor vi ikke på forhånd har et klart defineret teoretisk afsæt. Dette giver os mulighed for at se åbent på materialet og identificere de temaer, der træder frem i de unges livsfortællinger uden at dette bliver farvet af vores forudindtagne iagttagelser (Ingemann, Kjeldsen, Nørup & Rasmussen, 2018, s. 107-114).

Designets kvalitet

For at vurdere undersøgelsens kvalitet, vil der blive taget udgangspunkt i begreberne troværdighed, bekræftbarhed og overførbarehed (Thagaard, 2004, s. 185-187). Problemformuleringen danner grundlaget for undersøgelsen. For at besvare spørgsmålet skal vi sikre, at empiriindsamlingen er grundig og systematisk, og at vi forholder os kritisk til egne tolkninger.

Først og fremmest er troværdigheden af undersøgelsen afgørende. Derfor har vi haft opmærksomhed på at redegøre for, hvordan empirien er indsamlet, og adskille vores forforståelse fra informanternes udsagn. Samt beskrevet hvordan vores kontakt og samarbejde til informanterne har været. Dette er med til at understøtte større tillid til, at undersøgelsen er udført på en pålidelig og objektiv måde (Thagaard, 2004).

For at skabe bekræftbarhed gennem vores undersøgelse har vi forholdt os kritisk til den måde vi har fortolket vores empiri. Vi har derfor løbende gennem projektet inddraget andre større empiriske undersøgelser for at underbygge de fund som vores empiri har peget på, dette har været med til at skabe en større nuancering af den viden som vores projekt genererer. Vi har ligeledes været bevidste om at vores egne fortolkninger står skarpt adskilt til informanternes udsagn gennem brug af citater, som er en direkte overførsel af deres udsagn.

Overførbareheden handler om, hvorvidt undersøgelsens resultater kan anvendes i andre sammenhænge. Der kan dog opstå en udfordring, når man arbejder kvalitativt, da den begrænsede data, som vores interviews udgør, kan være svær at overføre til generelle sammenhænge. Dette har dog ikke været formålet med vores undersøgelse, da vi gennem en kvalitativ undersøgelse med afsæt i en fænomenologisk tilgang har ønsket at illustrere informanternes livsverden og deres individuelle

oplevelser. Vi ser dog nogle generelle tendenser i de unges fortællinger, som kan overføres til de statistiske undersøgelser som vi ligeledes har præsenteret i dette projekt, hvilket er med til at styrke overførbareheden (Thagaard, 2004).

Delkonklusion af metodeafsnit

I dette bachelorprojekt har vi anvendt en fænomenologisk tilgang til at undersøge unge med autismes oplevelser og udfordringer i uddannelsessystemet. Vi har valgt fænomenologien som vores videnskabsteoretiske tilgang, da denne har fokus på at forstå menneskers livsverden. Gennem en bevidstgørelse af vores forforståelse, har vi søgt at belyse de rene fænomener, som de opleves af de unge med autisme. Vi har anvendt en abduktiv tilgang for at få dybere indsigt i de unges erfaringer og udfordringer.

Grundet vores fænomenologiske ståsted, har vi i vores tilgang gennem interviewene været opmærksomme på at have en åben tilgang uden klart definerede begreber eller teorier på forhånd. Gennem en mere åben tilgang undgår vi, at forudgående teoretiske perspektiver bliver styrende og dermed fjerner vores fokus fra de rene fortællinger fra de unge. Vi er dog bevidste om det samspil der hersker mellem viden og teori, dermed vil vi være præget af vores eksisterende viden og erfaring indenfor dette felt, hvorfor vores undersøgelse bærer præg af en abduktiv tilgang. Vi har anvendt den kvalitative metode, hvor vi i vores indsamling af data har taget afsæt i enkeltinterviews og ét fokusgruppeinterview. Enkeltinterviews gav os mulighed for at få dybdegående indsigt i den unges individuelle oplevelser, hvorimod fokusgruppeinterviewet skabte en dynamik, hvor de unge kunne dele erfaringer og perspektiver med hinanden. De etiske overvejelser som vi har taget i betragtning, vedrører informeret samtykke, anonymitet og fortrolighed, dette er etiske dilemmaer som vi har mødt under udarbejdelsen af vores undersøgelse, særligt i samarbejde med informanterne. Her har vi oplevet dilemmaer ift. at varetage informanternes interesser indenfor ovennævnte tre områder og samtidig imødekomme undersøgelsens formål.

Til at analysere disse data, har vi beskrevet vores refleksioner og overvejelser ift. analysens strategi, herunder har vi anvendt meningskondensering, hvilket har gjort det muligt at sammenfatte essensen af informanternes udsagn. Vores tilgang til behandlingen af vores undersøgelse i analysen har været empiristytet og vi har derfor anvendt en åben kodning. Dette leder os videre til de tanker vi har beskrevet ift. undersøgelsens kvalitet, som vi vurderer ud fra troværdighed, bekræftbarhed og overførbarehed. Ved at redegøre for vores metodiske tilgang samt forholde os kritisk til egne tolkninger, sikrer vi at vores undersøgelse er pålidelig og relevant.

Samlet har vi forsøgt at belyse en nuanceret forståelse af de udfordringer og oplevelser, som unge med autisme møder i uddannelsessystemet.

Teori

Goffman - Stigma og social identitet

Vi vil i det følgende afsnit præsentere og redegøre for de teoretiske begreber i Goffmans stigmatiseringsteori, som dele af projektets analyse tager afsæt i.

Erving Goffman er uddannet sociolog og i hans virke optog det ham at undersøge og beskrive mødet mellem mennesker, hvor han særligt beskæftigede sig med de processer som ofte tages for givet og som mennesket ikke stiller spørgsmål ved.

Han var interesseret i at undersøge interaktionen mellem mennesker i det offentlige rum, individets kamp om anerkendelse og bekræftelse, vores ihærdige forsøg på at præsentere og opretholde en passende repræsentation af os selv, hvor frygten for at blive afsløret ulmer under overfladen (Goffman, 2009).

Samfundet inddeler mennesker i kategorier, hvilket afgør de egenskaber som kan opfattes som naturlige og acceptable i forskellige sociale miljøer. De sociale miljøer fastsætter dermed hvilke kategorier af mennesker der kan forventes at være til stede indenfor hvert miljø. Dette medvirker til, at vi i mødet med fremmede mennesker med stor sandsynlighed allerede på baggrund af vedkommendes udseende, vil kunne forudsige hvilken kategori som vedkommende tilhører, samt hvilke egenskaber personen besidder. Dermed bliver denne kategorisering i det umiddelbare møde mellem mennesker grundlæggende for at forudsige individets sociale identitet (Goffman, 2009).

Goffman beskriver i den forbindelse to begreber, *Tilsyneladende social identitet* og *faktiske social identitet*. Den tilsyneladende social identitet, betegner disse forhåndsforestillinger om personens karakteregenskaber på baggrund af de umiddelbare identitetsmarkører, hvorimod den faktiske sociale identitet, betegner de egenskaber som en person reelt besidder og som ved nærmere kendskab faktisk kan påvises (Goffman, 2009, s. 44).

Viser der sig at være uoverensstemmelse mellem den tilsyneladende social identitet og den faktiske sociale identitet, altså at en person besidder egenskaber eller karaktertræk som adskiller vedkommende fra den kategori som han/hun placeres i og at disse vurderes at være uønskede, så kan der opstå en stemplingsproces, som Goffman betegner som *stigma*.

Begrebet stigma betegner “*egenskaber der er dybt miskrediterende*” (Goffman, 2009, s. 45). Der skal dog være opmærksomhed på, at en egenskab som i ét socialt miljø vurderes som miskrediterende, kan i et andet være bekræftende og dermed vurderes som normalen. Stigma må derfor forstås i en sammenhæng “*mellem en egenskab og en stereotyp klassificering af mennesker*” (Goffman, 2009, s. 45).

Begrebet stigma indebærer et dobbelt perspektiv, hvor den stigmatiserede på den ene side kan være den *miskrediterede*, hvor vedkommendes særpræg er kendt og synlige. På den anden side kan stigmaet og dermed de miskrediterende egenskaber hos andre ikke umiddelbart være synligt for andre, og vedkommende er derfor *potentielt miskrediterede* (Goffman, 2009, s. 46).

Goffman skelner mellem tre former for stigma. Han beskriver det første som *kropslige vederstyggeligheder*, hvor der forekommer fysiske misdannelser. Dernæst er der *karaktermæssige fejl*, som indebærer adfærd eller karaktertræk, som indenfor et givent socialt miljø ikke betegnes som acceptable. Slutteligt findes det *tribale* stigma, som betegner f.eks. religiøs overbevisning, nationalitet eller race. Dette stigma kan overføres til andre der har en tilknytning til bæreren af stigmaet, herunder familiemedlemmer og kan dermed føres videre gennem slægter (Goffman, 2009, s. 46).

Fælles for disse former for stigma er, at individet besidder et stigma, som indenfor de forskellige kategorier afviger fra andres forventninger til vedkommende. De personer som ikke afviger fra forventningerne, angives i denne teori som de *normale* (Goffman, 2009, s. 46). De ‘normales’ tilgang til bæreren af stigma vil ofte bære præg af, at de vender sig fra vedkommende og ser bort fra de øvrige egenskaber, som vedkommende også indebærer. Det er derfor primært de afvigende egenskaber og dermed stigmaet, som fremhæves og som gennemsyrrer andres opfattelse af bæreren af stigma. Dette medfører derfor ofte, at øvrige fejl eller vanskeligheder som den stigmatiserede kan opleve, automatisk bliver tilskrevet vedkommendes afvigelse, hvorimod selv samme fejl hos en der betegnes som ‘normal’, ikke nødvendigvis vil blive tillagt noget særligt (Goffman, 2009).

Vender vi tilbage til begrebet *potentielt miskrediterede*, vil vi i det følgende beskrive den kompleksitet som dette indebærer for personer, der bærer et stigma som ikke umiddelbart er iøjnefaldende for andre. Dette begreb gør sig særligt gældende for dette projekts målgruppe, personer med autisme, som ikke nødvendigvis har synlige eller kropslige afvigelser. Derfor vil stigmaet som udgangspunkt ikke være synligt for andre, hvorfor de ifølge Goffmanns teori vil betegnes som potentielt miskrediterede.

For denne gruppe åbnes der derfor andre løsningsmuligheder i deres samarbejde med 'normale'.

Dermed,

“bliver det ikke spørgsmålet om hvordan han skal møde de fordomme, som andre kan nære imod ham, men snarere om, hvordan han skal forholde sig i de tilfælde, hvor han uafvidende accepteres af mennesker, som rent faktisk nærer fordomme imod den kategori af mennesker, som han kan vise sig at tilhøre” (Goffman, 2009, s. 84).

For de potentielt miskrediterede handler det derfor om at afveje hvilke informationer som vedkommende udgiver om sin faktiske sociale identitet, for at vedkommende sikrer at de eventuelle miskrediterede informationer ikke bliver delt.

Dette kompleks betegner Goffman som *at passere*, hvilket henviser til denne strategi, hvor den potentielt miskrediterede forsøger at skjule de informationer om sig selv, som er afvigende. Dette indebærer dog at der altid vil eksistere en grundlæggende risiko for at personen, der forsøger at passere, kan blive opdaget i dette og derfor afsløret i at skjule information om sin miskrediterede sociale identitet (Goffman, 2009, s. 113).

Goffman beskriver, hvordan personer der oplever stigmatisering, ofte befinder sig i en *“ambivalens med hensyn til sit eget jeg”* (Goffman, 2009, s. 148). Denne ambivalens skildres ofte gennem en omskiftelig grad af, at man på den ene side identificerer sig med de stigmatiserende træk og, på den anden side, en afstandtagen og forsøg på fornægtelse af at besidde disse. Her beskrives der ud fra teorien, at *“det forholder sig formodentlig således, at jo mere et individ allierer sig med normale, desto mere vil han opfatte sig selv ud fra ikke-stigmatiske termer”* (Goffman, 2009, s. 149). Dette kan føre til en identitetsambivalens da den stigmatiserede på den ene side forsøger at opretholde og efterleve de normer som gælder i samfundet, men vedkommendes sociale og psykologiske identifikationer vil altid binde vedkommende sammen med dem, der overtræder disse normer. Dermed opstår ambivalensen i, at den stigmatiserede ikke kan acceptere de afvigende træk og samtidig vil vedkommende ikke kunne frigøre sig fuldstændig fra dem (Goffman, 2009).

Analyse

Præstationskultur i uddannelsessystemet

Gennem interviewene med de unge har vi fået indblik i hvordan de har oplevet hverdagen i uddannelsessystemet. For flere af dem har de fysiske rammer haft indvirkning på deres trivsel. Det har været svært for dem at skulle indgå i en almen klasse med typisk 25-30 elever, da støjniveauet har været for højt. En af informanterne fortæller at, *"jeg har brug for en mindre klasse, så jeg ikke bliver forstyrret så meget af de andre elever"* (Bilag 2, s. 3). Grundet den detaljeorientering som mange med autisme oplever, kan det være svært for dem at sortere i stimuli, hvorfor det kan udgøre en barriere for indlæring (Vermeulen, 2023). En af informanterne sætter ord på, hvordan han oplever denne nedsatte evne til at sortere stimuli og hvordan det påvirker ham og tærer på hans energi.

"Jeg plejer at sige, at jeg har ikke noget indgående filter, jeg har rigeligt filter til hvad man skal sige og hvad man ikke skal sige, men jeg kan ikke sortere i det der kommer ind, så jeg høre alt og især lugter alt. Jeg skal også gerne holde øje med alt på samme tid og det tager bare rigtig mange kræfter. Og igen jeg har rigtig svært ved at læse kropssprog også, så det forsøger jeg også hele tiden ubevidst at læse, så jeg bliver egentlig bare enormt udmattet af social interaktion" (Bilag 6, s. 4-5).

Ovenstående informant sætter ord på hvor kompleks det kan føles for personer med autisme at være til stede i et klasserum, hvor de forsøger at opretholde koncentration og optage ny viden. Samtidig har hjernen opmærksomhed på alle andre stimuli. Informantens beskrivelse af sin indre tilstand ift. udefrakommende stimuli illustrerer nogle af de problemstillinger som er beskrevet i opgavens tidligere afsnit om "autismens væsen". Ovenstående beskrivelse belyser denne hyperårvågenhed som mange med autisme oplever, hvor han forklarer denne tilstand med, at han ikke er i stand til at "sortere" i sanseindtryk, men i stedet er i en tilstand med høj grad af sensitivitet, hvilket dræner hans energi og han føler sig "udmattet" (Vermeulen, 2023).

Denne udtrætning påvirker de unges overskud når de kommer hjem fra uddannelse. En informant fortæller, hvordan lektier blev nedprioriteret grundet manglende energi,

“siden femte klasse tror jeg ikke, jeg har lavet mere end en håndfuld lektier per klasse jeg havde i. Så jeg tror det har været sådan, det læreren ikke så glad for, tror jeg ikke [...] Men det er jo af gode grunde, at jeg ikke lavede lektier. Jeg havde ikke energi til det overhovedet” (Bilag 2, s. 12).

Det er ikke kun lektier de har svært ved at finde overskud til. Mange af de unge med autisme oplever at de er begrænsede i at have et liv ved siden af uddannelse, hvor de har overskud til at dyrke andre interesser, *“Jeg har aldrig nogensinde haft energi i folkeskolen til at have et liv ved siden af. Jeg har altid kommet hjem og været så udmattet, og jeg var altid ked af det.”* (Bilag 2, s. 13).

Uddannelse har for mange været et uoverskueligt aspekt i deres hverdag, som flere har haft svært ved at finde sig til rette i, derfor fylder fravær også en stor del i de unges fortællinger. Flere af de unge har sat ord på en følelse af angst og stress som har fyldt under deres uddannelser fordi der har været flere aspekter, hvor de har været på overarbejde og ikke er blevet anerkendt på de behov og hensyn, som, ifølge dem, har kunnet gøre en forskel for deres trivsel og evne til at fastholde en uddannelse. Dette har vi gennem interviewene talt med de unge om, hvor en af informanterne fortæller om en periode i hendes liv hvor fravær fyldte meget. I hendes fortælling fylder fagpersoners forståelse og håndtering af denne problemstilling også, hvilket ifølge informanten havde en negativ påvirkning, hvor hun ikke oplevede at der var opmærksomhed på de bagvedliggende grunde til hendes høje fravær.

”jeg har jo virkelig meget fravær, og jeg havde virkelig meget angst i folkeskolen. Jeg kunne ikke være inde i klassen. Så jeg havde en aftale. Eller det var sådan. Der var nogle dage, hvor jeg bare blev hjemme, og så blev jeg tvunget i skole. Nogle gange så kom de og hentede mig. Det var virkelig grænseoverskridende. Og så fordi jeg ikke kunne være inde i klassen, så blev jeg sat ind i et andet rum, hvor der bare kunne komme andre folk ind hele tiden. Så det føltes heller ikke trygt at sidde der. Og så nogle gange, så lavede vi nogle aftaler, som de bare ikke overholdt af en eller anden grund. Så det var virkelig grænseoverskridende for mig. Og der følte jeg mig sådan, slet ikke forstået på nogen måde. Det var bare sådan. Jeg skulle bare komme for ikke at få fravær, og så havde de gjort deres arbejde, og så kunne resten være lige meget” (Bilag 2, s. 10).

Ud fra hendes fortælling giver hun udtryk for, at hendes høje fravær var en reaktion på den angst, som hun oplevede på grund af de rammer der var i skolen. Noget af det som fylder meget i hendes fortælling, er fagpersonernes håndtering af hele situationen. Den måde hun beskriver håndteringen, illustrerer hvordan præstationskulturens sociale logik fremtoner i uddannelsessystemet. Opmærksomheden er rettet mod at fastholde hende i at gennemføre en uddannelse og dermed følge det tempo der er sat, snarere end at rette opmærksomheden på de forhold som ikke fungerer i den struktur, som hun forsøger at flygte væk fra. Hun beskriver, hvordan der har været forsøgt at lave aftaler som kunne tage hensyn til hende, men dette blev ikke overholdt. Denne beskrivelse fra informanten illustrerer den kultur og de sociale logikker som ligeledes præger institutionerne, herunder uddannelsessystemet, og deres tilgang til eleverne. Præstationssamfundets sociale logikker påvirker uddannelsesinstitutionerne og deres opgavevaretagelse, som i højere grad bliver at udvikle unge mennesker der kan følge de sociale normer og efterleve eksterne målsætninger, frem for at oplære dem i at blive individer som tilstræber en tilværelse i overensstemmelse med egne personlige behov og præferencer (Petersen & Krogh, 2021).

Den tyske sociolog Hartmut Rosa belyser hvordan denne højhastighedskultur, som knytter sig til præstationskulturen i samfundet og ikke mindst i uddannelsessystemet, medfører konsekvenser for den enkelte. *“Der knyttes sanktioner til at hvile på laurbærrerne. Vi kan ikke sætte farten ned, stoppe op og tage en dyb indånding, uden at det koster”* (Petersen & Krogh, 2021, s. 16). Dette sætter to af vores informanter ord på, gennem deres egne oplevelser med at have sat deres uddannelse på pause i en periode i deres liv, hvor der var andre hensyn der vægtede højere. Den ene af informanterne forklarer, hvordan han blev mødt med et pres om at fortsætte sin uddannelse.

“Der har jo været lidt pres, fordi jeg jo som, ja hvad har jeg været, 20.. nej jeg har været 19. Det var hvor jeg stoppede, det var de måske ikke så glade for fra kommunens side til at starte med, indtil at det blev formidlet på en klar måde at jeg jo absolut havde i sinde at komme tilbage igen [...] jeg er altså ikke bare droppet ud af samfundet og ikke magter at tage en uddannelse” (Bilag 6, s. 7).

Gennem hans udsagn kommer det til udtryk, hvordan det anses som uønsket adfærd at sætte uddannelse på pause i en periode, da han på den måde ikke efterlever de sociale logikker om at være et kompetent præstationsindivid.

Han nævner til sidst, at han *“ikke bare droppet ud af samfundet og ikke magter at tage en uddannelse”*, hvilket belyser den normalitetsforståelse, der hersker i præstationskulturen og som sætter informanten under et stort pres. Normaliteten henledes i dag på *“præstationsindividets evne til at folde sin unikke selvrealisering ud, opnå det perfekte og skabe sig personlige succeser”* (Petersen & Krogh, 2021, s. 19). Når informanten trækker sig tilbage fra uddannelsen og implicit går imod de normer der forventes, kan det formodes at det opfattes som et normbrud, at han ikke stræber efter optimering af præstation og succes. Denne kultur er ifølge Hartmut Rosa afledt af det stigende tempo, hvilket medfører stor omskiftelighed, som gør det udfordrende at positionere sig stabilt over længere tid. Grundet denne omskiftelighed må man konstant præstere for at bibeholde sin position (Petersen & Krogh, 2021).

“hvis ikke man sidder og skriver en bachelor, hvis ikke man går rundt med studenterhue på, og hvis ikke man er på universitetet, så er man åbenbart fejlet [...] Det har virket som en næsten tabu ting at bringe på banen. Så det har helt klart også givet en masse, angst er nok det bedste ord for det, fordi man allerede i forvejen ved, at jamen jeg kan ikke finde ud af at være på en uddannelse. Det har jeg aldrig nogensinde kunne, også selvom at man så ved, at min fremtid den hænger i, at jeg skal kunne være på en uddannelse. Det gør, at man begynder at se sort på det hele, fordi man føler, at man bare sidder fast” (Bilag 4, s. 10).

Denne beskrivelse fra en af informanterne belyser et af de dilemmaer som unge med autisme kan opleve, når rammerne for uddannelsen ikke kan imødekomme deres behov, så er det dem, der kommer til at stå tilbage som den der har “fejlet”. Som dette afsnit tidligere har belyst, er der flere faktorer ved de fysiske rammer og strukturen i det at gå i skole, som bliver udfordrende for personer med autisme og dermed medfører at flere ikke kan fastholde deres uddannelse. Vi har tidligere i opgaven belyst hvordan der ses en ulighed i uddannelsesmuligheder for personer med autisme, da det for dem ikke kun handler om deres interesser og faglige kundskaber, men derimod alle rammerne omkring skolen der bliver vigtige for at de kan trives på en uddannelse (Olesen, 2021).

Det faktum, at der ses ulige muligheder for at begå sig i uddannelsessystemet for neurodivergente personer, såsom personer med autisme, skaber det et yderligere pres ift. at kunne leve op til de normer som præstationssamfundet sætter.

Når kriterierne for at præstere i uddannelse hele tiden er omskiftelige og dermed konstant erstattes af nye mål som de skal indfri, så stiller det store krav til individet, som ikke kan træde et skridt tilbage og tage en pause ind imellem, fordi det kan have konsekvenser for den enkeltes fremtidsmuligheder (Petersen & Krogh, 2021). Ovenstående udsagn fra informanten vidner om hvor stor betydning uddannelse har i de unges bevidsthed, og at de i høj grad mærker forventninger fra præstationskulturen. Uddannelse bliver afgørende ift. hvilke muligheder individet har for at udvikle sig og positionere sig i samfundet, derfor er personer med autisme væsentligt dårligere stillet, da flere af dem ikke formår at præstere det som det kræver for at gennemføre en uddannelse under de vilkår som der er sat i de almene uddannelsesinstitutioner. Som informanten beskriver, kan det føles som et “tabu”, fordi det hele peger tilbage på individet selv og kan opfattes som en iboende utilstrækkelighed hos den enkelte (Petersen & Krogh, 2021).

ASF-klasserne øger deltagelsesmulighederne for unge med autisme

Gennem ovenstående udsagn fra de unge giver det indtryk af, at uddannelsessystemet er en svær arena for dem at navigere i. Den strukturelle opbygning påvirker deres mestring af hverdagen både i skolen, men ligeledes når de har fri. De forsøger at passe ind, men som nogle af de unge har sat ord på, så er anerkendelsen for deres udfordringer begrænset, hvilket skaber et øget pres på dem om at tilpasse sig, hvis de ønsker at gennemføre en uddannelse. På baggrund af dette vil vi i følgende afsnit belyse de erfaringer fra de af vores informanter, der har været tilknyttet en ASF-klasse på et alment gymnasium, da disse fortællinger illustrerer hvilken betydning rammerne under uddannelsen har, samt betydningen af at de unge bliver mødt af fagpersoner, som har rette forståelse og viden om autisme.

Det gruppeinterview vi havde med tre unge der var tilknyttet denne studieretning, fortæller om hvilke forskelle de har oplevet på denne uddannelse i forhold til tidligere. En af informanterne forklarer at han først var tilknyttet et andet alment gymnasium, men endte med at skifte til denne ASF-linje, han beskriver sin oplevelse med følgende,

“så virkede det bare meget mere sådan afslappet og sådan lidt mere struktureret. Plus man sådan får tid til at lave lektier og sådan noget [...] for mig har lektier altid været sådan, det der komplet skyder mig ned og så ender det bare med, at man ikke laver det, og så kan man ikke følge med” (Bilag 2. s. 3).

En af de andre i interviewet forklarer ligeledes betydning af forudsigelighed i tilrettelæggelsen af undervisning, hvor den ugentlige undervisning har faste tidspunkter for, hvornår den begynder og slutter. For hende har det ligeledes stor betydning at klasserne er mindre (Bilag 2).

Det sociale blandt eleverne fungerer ligeledes bedre og de unge forklarer, at de bliver mødt med større forståelse for deres måde at agere på, herunder det at trække sig fra fællesskabet i perioder, det bliver der ikke set skævt til (Bilag 2). For en af disse informanter i dette interview har mobning været et gennemgående tema i hendes skoletid, men efter at være startet på ASF-linjen har det ændret sig, forklarer hun. *“Vi sådan snakker alle sammen i klassen med hinanden i stedet for at det er så meget individuelle grupper, som jeg har oplevet, da jeg gik i skole før”* (Bilag 2, s. 6).

En anden informant, som også var tilknyttet en ASF-klasse, var på sit afsluttende skoleår og hun beskriver, hvordan det har gjort en forskel for hendes dagligdag i skolen at have taget sin studentereksamen på netop denne studieretning,

“Altså det jeg kan mærke af forskel det er, altså den der støtte der, den er der noget mere konkret. Der er altid nogen til at samle en op, så begynder du lige så stille og halte ned igen, altså det bliver taget op med det samme for at være sikker på, at du ikke falder nok tilbage. Ligesom med folkeskolen, der droppede de dig bare mere og mere, fordi de ikke vidste, hvad de skulle gøre. Hvor her har de faktisk en reel viden. For okay, hvad er det egentlig os elever vi har problemer med?” (bilag 3. s. 7).

Hun fremhæver betydningen af, at der gennemgående i hele uddannelsen har været fagpersoner som har haft opmærksomhed på de signaler som hun har givet udtryk for, særligt i de svære perioder, der oplever hun at der er *“nogen til at samle en op”*, dermed at hun bliver anerkendt og at der bliver handlet på de udfordringer som hun har stået i. Fortællingen om ASF-klassen står i skarp kontrast til hendes erindringer fra folkeskolen, hvilket giver en oplevelse af, at hun i ASF-klassen har fået den hjælp hun manglede, og som var en del af roden til hendes mistrivsel.

Den ASF-klasse som hun er tilknyttet, har ligeledes en mentor indsats, hvor alle elever tilbydes at få tilknyttet en mentor.

“Jeg snakker også selv med en af socialpædagogerne, og det har været meget stor gavn for mig at altid at kunne snakke med hende en gang om ugen, for ligesom at sige jamen det går fint eller det går dårligt. Jeg har lige brug for hjælp til det her” (Bilag 3, s. 7-8).

Mentor indsatsen giver muligheden for at opspore problemer og tegn på mistrivsel forinden at disse vokser sig større. Som informanten beskriver, er det en håndholdt indsats hvor der er tæt opfølgning med ugentlige samtaler.

En af de markante forskelle som informanten beskriver at have ændret sig i hendes hverdag i takt med at hun er endt på en uddannelse, der formår at inkludere rette hensyn i uddannelsens struktur, er en hverdag med mindre stresssymptomer og selvskadende tanker. Dette giver hun udtryk for at være på grund af denne studieretning og de understøttende indsatser, der følger med (Bilag 3).

I forhold til succesoplevelserne har det medført at hun kunne fastholde en gymnasial uddannelse, og næsten at have færdiggjort den, hvilket ligeledes har medført at hun ser en fremtid på en videregående uddannelse. Hun gør sig dog fortsat overvejelser om hvorvidt den videregående uddannelse er tilrettelagt på en måde der gør det muligt for hende, og om hun kan tilbydes rette støtte til at kunne fastholde og gennemføre uddannelsen. Dette er for hende afgørende faktorer for at hun kan videreudanne sig (Bilag 3).

Undersøgelse af HF INKLUSION

Sociolog Sune Beck har gennem sit forskningsstudie *De unge autisters kamp for anerkendelse* udarbejdet en undersøgelse, der belyser deltagelsesmulighederne for unge med autisme. Denne kvalitative undersøgelser tager afsæt i ungdomsuddannelsen HF INKLUSION ved Københavns VUC (Beck, 2020).

HF INKLUSION har flere strukturelle ligheder til den ASF-klasse på det nordjyske gymnasium som vi har undersøgt. Hverdagen på HF INKLUSION var ligeledes opbygget meget struktureret. Eleverne havde faste pladser og såkaldte stamklasser. Programmet for undervisningen og det ugentlige skema var ydermere sendt ud til eleverne forud for undervisningen og var ligeledes skrevet op på tavlen i timerne. Eleverne havde færre fag på samme tid og var ligeledes tilknyttet en mentor, som havde til opgave at støtte eleverne i faglige eller sociale udfordringer. Mentorstøtten havde positive effekter, da de unge havde en gennemgående fagperson som de kunne betro sig til. Samarbejdet til mentorerne gav ligeledes mulighed for større medindflydelse. De unge som var med i Becks undersøgelse, gav udtryk for at mentorerne i deres tilgang var lydhøre og hjalp dem med at finde løsninger på de udfordringer de stødte på, i stedet for at de unge var overladt til dem selv (Beck, 2020).

HF INKLUSION har etableret Lektiebånd, hvor der ud fra deres skema er fastlagt dage på ugen med færre timer og dermed større fleksibilitet til at kunne få lavet lektier i skoletiden, for at mindske presset om afleveringer og lektier i fritiden. Der var ligeledes studentermedhjælpere til stede i dette tidsrum, som kunne hjælpe med faglige problemstillinger. Dette tilførte ressourcer til de unge, som i stedet kunne bruge deres fritid på at koble af og dyrke andre interesser (Beck, 2020).

Uddannelsen er tilrettelagt sådan, at eleverne i de første 2 år er tilknyttet disse understøttende indsatser, som har til formål at styrke de unges faglige og sociale kompetencer, så de på det tredje og sidste år af uddannelsen kun får hjælp til de strukturelle forhold. Formålet er, at den håndholdte støtte skal styrke de unge til at blive mere selvstændige og bedre til at håndtere sit uddannelsesforløb, for dermed også at klæde dem på til at kunne begå sig i deres videre uddannelse (Beck, 2020). Noget af det, som står helt centralt med denne undersøgelse, og som Beck selv beskriver, er

“at nogle unge med autisme og særlige behov godt kan trives på ordinære vilkår. Hvis de modtager den rette støtte eller compensation, eller hvis de begynder med en massiv støtte, og gradvist rykker sig på de faglige og sociale parametre” (Beck, 2020. s. 136).

De strukturelle rammer omkring uddannelsen får dermed en central betydning for de unges deltagelsesmuligheder. Eleverne som deltog i Becks undersøgelse, oplevede at rammerne på denne ungdomsuddannelse forbedrede deres faglige og sociale kompetencer undervejs. De oplevede nærhed, omsorg og anerkendelse fra lærere, mentorer og medstuderende. Ydermere en grad af struktur der mødte deres behov og som var med til at ændre tidligere negative erfaringer omkring uddannelse, til spirende drømme for fremtiden (Beck, 2020).

Stigmatiserende strukturer

Gennem interviewene af de unge blev vi opmærksomme på et tema som for mange af dem gik igen, når de fortalte om deres hverdag gennem forskellige uddannelser og hvordan relationerne til andre opleves, herunder til klassekammerater og fagpersoner.

Blandt disse fortællinger går det igen hos flere af informanterne, at tiden i skolen har været ustabil og flere har haft en følelse af ikke at passe ind i dette miljø. På tværs af interviewene ser vi ligeledes, at mobning har fyldt meget i deres tilværelse under uddannelse. Ligeledes fortæller de om episoder hvor fagpersoner har bagatelliseret de problemstillinger som de unge oplever i forhold til at kunne indgå i uddannelsesmiljøet, hvilket alt sammen har påvirket flere af de unges tro på at uddannelse er et opnåeligt mål for dem.

Der er flere af de unge, som vi har interviewet, der udtrykker, at de gennem deres liv har forsøgt at tilpasse sig omgivelserne og tilegne sig anden adfærd der gjorde at de ikke skilte sig ud. En af informanterne uddyber denne problemstilling og fortæller, at *“jeg prøvede at være sådan den person alle andre gerne ville have jeg var i stedet for bare at være mig agtig. Jeg brugte virkelig meget energi på at prøve at være ligesom alle andre”* (Bilag 2, s. 12).

Ud fra dette udsagn fornemmer man, hvordan informanten kan have oplevet en indre konflikt mellem at stå ved sig selv og på den anden side at have et ønske om at passe ind i det sociale miljø. Informanten forsøger at passere og dermed afvejer hvilke informationer der skal deles om ham, for at undgå stigma på baggrund af sine *karaktermæssige fejl* (Goffman, 2009).

Dette leder os tilbage til Goffmans stigma teori, hvor begrebet *ambivalens* kan være med til at forklare og give mening til informantens fortælling (Goffman, 2009). Informanten beskriver, hvordan han havde stor opmærksomhed på at tage afstand til den kategori som diagnosen autisme sætter ham i. Man får indtryk af, at han har haft negative erfaringer med at stå ved sig selv og de karaktertræk, som præger ham, grundet hans formulering 'i stedet for *bare* at være mig'. Dette kan forstås som nedsættende omkring ham, som en der har mindre værdi, hvor det at tilegne sig karaktertræk fra de normale, som Goffman betegner det, kan det være et forsøg på at dæmpe denne følelse af at blive stemplet som afviger (Goffman, 2009). Flere af de unge som vi har interviewet har oplevet mobning gennem store dele af deres skolegang (Bilag 2; Bilag 5), hvilket kan være med til at underbygge behovet for at distancere sig fra den kategori som forårsager mobning. Samtidig risikere det at stille disse unge i en position hvor de oplever identitetsambivalens, da de ikke kan opnå fuldstændig frigørelse af denne kategorisering, da det er en del af dem. I stedet kommer de unge på overarbejde og bruger som ovenstående informant fortæller 'virkelig meget energi' på at undslippe denne stigmatisering (Goffman, 2009).

Stigmatisering er et gennemgående tema i de unges fortællinger. Dette belyser en anden informant ligeledes, hvor han ser tilbage på sine tidligere erfaringer med at befinde sig i uddannelsesmiljøet, hvilket har givet ham en oplevelse af at blive mødt fordømmende på baggrund af nogle af de karaktertræk, som knytter sig til den måde autisme kommer til udtryk hos ham. Gennem interviewet oplevede vi hvordan de tidligere erfaringer står i skarp kontrast til det miljø han befinder sig i nu. Dermed skabte det også en større tydelighed hos ham i forhold til hvilken påvirkning det har haft, når han sammenligner med sin nuværende situation, hvor relationer omkring ham i højere grad imødekommer og rummer hans problemstillinger. Han uddyber det på følgende måde,

“jeg har alle dage været meget sådan følsom overfor sanseindtryk. Om det er lys, lyd, lugtesans, hvad end det skulle være. Det er et eller andet sted rart at få at vide, at det ikke bare er mig, der er overfølsom eller overtænker eller et eller andet, men at det faktisk er en helt reel problemstilling, som det ikke kun er mig, der sidder med [...]

Men så også bare at man bliver taget seriøst. Det er simpelthen ikke fordi jeg føler, at jeg ikke er blevet taget seriøst, men det er mere, at der har ikke været plads og mulighed og en lyst til at skulle åbne op for det, fordi man, sådan lidt oplever, at der ikke er nogen andre, der har de samme problemer. [...] Jeg tror mest af alt, det har været en frygt eller usikkerhed for at virke, for jamen igen, virke som en hypokonder [...] Og så tror jeg lidt, at jeg grundet alt det vendte mig så meget i den anden retning, at jeg simpelthen lod være med at fortælle, hvis der var noget som helst. Ja og så igen, det der med at man, ja sådan lidt føler sig kikset for at nævne de problemer man har. Især når man er vokset op som mand, og får at vide, at det der med drenge, de græder ikke og alt det og så er man lige pludselig alt det følelsesmæssige. Det har jeg skulle lige pludselig bare ligge på hylden, fordi det er ikke noget folk de gider høre om”
(Bilag 4, s. 5-8).

Gennem ovenstående fortælling om informantens oplevelse af at blive set og mødt af andre i sociale interaktioner, udfolder han hvordan stemplingsprocessen viser sig og hvordan dette påvirkede hans egen adfærd.

Vi lægger særligt mærke til at informanten bruger ord som ‘overfølsom’, ‘hypokonder’ og ‘kikset’ når han beskriver sig selv. Disse ord knyttes sammen med nogle bestemte karaktertræk ved informanten, herunder hans oversensitivitet overfor udefrakommende stimuli, og præger deraf et negativt billede af ham, som andre mennesker tager afstand fra. Det kan derfor formodes, at der har udspillet sig karaktermæssig stigmatisering, da den sensitivitet som præger ham som person bliver opfattet som en miskrediterende egenskab. (Goffman, 2009).

Informanten forklarer hvordan han oplever, at de miskrediterende egenskaber knyttes til hans køn. Der opstår derfor en uoverensstemmelse mellem den *tilsyneladende sociale identitet*, som bygger på de forudindtagede normative kønsforståelser af hvordan en mand opfører sig og hvilke karaktertræk der knytter sig hertil. Dette bliver brudt i takt med at hans *faktiske sociale identitet* kommer til udtryk, hvor de autistiske karaktertræk, herunder sensitiviteten overfor sanseindtryk, som medvirker til en større følsomhed, hvilket af andre opfattes som et normbrud og dermed er uønsket adfærd. Dette adskiller ham derfor fra den kategori som han vurderes at tilhøre, hvilket skaber uoverensstemmelse og dermed et stigma (Goffman, 2009).

Denne reaktion fra andre påvirker ligeledes hans egen adfærd og selvopfattelse. Han beskriver hvordan han frygter at blive stemplet, hvilket genererer en afstandtagen fra disse karaktertræk.

Han forklarer tydeligt, hvordan han lukkede ned for dette og ikke delte med andre når han oplevede disse svære følelser, eller når omgivelserne blev udfordrende for ham at være i på grund af for overvældende sanseindtryk. Man kan tillægge denne reaktion den betydning, at han forsøgte at fjerne sig fra den miskrediterende identitet ved at kontrollere de informationer, han giver om sig selv og sin faktiske sociale identitet, på den måde kunne han passere som 'normal' (Goffman, 2009).

Man kan fornemme, hvordan det har påvirket hans selvforståelse at skulle skjule en grundlæggende del af hvem han er som person. Dette kommer særligt til udtryk i begyndelsen af citatet, hvor han taler ud fra sin nuværende situation. Han fortæller, at det er *“rart at få at vide, at det ikke bare er mig, der er overfølsom eller overtænker eller et eller andet, men at det faktisk er en helt reel problemstilling, som det ikke kun er mig, der sidder med”* (Bilag 4, s. 5). Af dette kan man udlede en følelse af ensomhed, som har fulgt ham i en længere periode i sit liv, hvilket kan forstås som en konsekvens af at skulle tage afstand fra sig selv og dermed ikke opsøge viden om og forståelse for, hvorfor han er som han er.

Gennem interviewet får vi ydermere indsigt i andre episoder der har været udfordrende for denne informant, og hvor der i interaktionen med andre opstår stigmatiserende strukturer. Han beskriver, hvordan uddannelsessystemet har været svært for ham at navigere i, da han på den ene side har klaret sig godt fagligt, her har han altid oplevet sig selv som *“hurtig til at samle informationer op og bruge den information. Sådan det mere abstrakte, det har altid været nemt for mig. Så jeg har altid siddet med hånden oppe i timerne”* (Bilag 4, s. 2).

Til gengæld opstår problemerne på nogle andre områder, særligt ift. den måde det forventes at man er social med andre i skolen. Han fortæller, at det udfordrende for ham har været, at *“skole tit og ofte ender med at være mere en social arena, end det ender med at være et uddannelsessted”* (Bilag 4, s. 2). Det har været svært for ham at indgå i relationer med sine klassekammerater, da den adfærd, som blandt majoriteten af eleverne var normalen, var i uoverensstemmelse med hans egen indre forståelse af passende adfærd.

Dette kom særligt til udtryk i undervisningssammenhænge. Han forklarer, at det var udfordrende at være

“omringet af folk der ikke forstår at være stille. Det er simpelthen ikke fordi jeg forlanger total stilhed. Selvfølgelig kan man godt sidde og hviske lidt i hjørnerne, det er ikke det. Men når man sidder i en sjette klasse, og folk de sådan er decideret respektløse over for den lærer, man har og råber og skriger og sidder og laver alt muligt, så er det svært at dedikere sig selv til noget som helst, fordi man føler lidt, at man er forkert, fordi man faktisk tager det seriøst, og man føler lidt, at man er sådan den kiksede, fordi man faktisk forsøger at følge med i, hvad der foregår” (Bilag 4, s. 7).

Uddannelsessystemet rummer en dobbelthed, hvor elever både skal kunne følge de faglige mål og samtidig nogle fastsatte rammer for hvordan man er social, hvilket kan være svært for personer med autisme, som informanten beskriver. For flere personer med autisme er de faglige krav og forventninger ikke det udfordrende ved uddannelser, tværtimod har flere nemmere ved at optage ny viden og er dermed fagligt længere fremme end jævnaldrende (Vermeulen, 2023).

Der hvor alle de informanter vi har interviewet, oplever at uddannelserne bliver særligt udfordrende er det sociale og særligt rammerne for, hvordan man forventer at børn og unge er sociale i skolen. Som ovenstående citat illustrerer, opstår der ambivalens i hvordan man begår sig i uddannelsens arena. Informanten føler på den ene side anerkendelse ift. de faglige forventninger. Samtidig opstår der i interaktionen med jævnaldrende en følelse af at være ‘forkert’ og ‘kikset’ på baggrund af dette. Dette opstår fordi den struktur og konformitet, som informanten forsøger at opretholde i forhold til at være en “flittig elev” skaber en uoverensstemmelse til de øvrige elevers adfærd (Goffman, 2009). Når det sociale overlapper det faglige, kommer denne kompleksitet særligt til syne i informantens beretning. Han forklarer, at

“Jeg tror noget af det mest skræmmende, jeg fik at vide i skolen, det var det der med, at nå ja, tag lige at sorterer jer op i grupper af tre. Det kan vi altså ikke finde ud af, det har vi overhovedet ingen kontrol over. Især når man allerede er lidt upopulær og ensom” (Bilag 4, s. 12).

Samarbejdet til professionelle.

De ovenstående afsnit i analysen viser, hvordan rammerne i skolen påvirker de unges trivsel og muligheder for at indgå i undervisningen. Dette kan medføre en øget risiko for, at unge med autisme ikke opnår tilstrækkeligt udbytte af undervisningen, da rammerne og strukturen kan have en ekskluderende effekt. På grund af dette ser vi, hvordan nogle af de unge reagerer med ikke at komme i skole og får derfor opbygget højt fravær. Sidstnævnte blev beskrevet gennem en af informanternes fortællinger, hvor hun fik en oplevelse af, at fraværet i høj grad var omdrejningspunktet for fagpersonerne, og hvor der ikke har været lige så stort fokus på at forstå hendes reaktion. Dette tema går igen i de unges livsfortællinger. Der er flere, som har varierende oplevelser af professionelles indsigt og forståelse for, hvilke udfordringer som personer med autisme oplever i forhold til, at skulle indgå i en uddannelseskontekst.

For de unge består barriererne for at fastholde uddannelse ikke kun i de forhold der gør sig gældende i skolens miljø. Der bør i lige så høj grad være opmærksomhed på, at se hele den unges liv og dermed også de forhold som påvirker dem udenfor uddannelsen, da disse kan have stor indflydelse på, hvorvidt den unge er i stand til at fortsætte sit uddannelsesforløb. Den manglende viden og forståelse har medført, at nogle af de unge som vi interviewede oplevede at der i deres møde med en socialrådgiver var en generel opfattelse af problemstillingerne. For de unge medførte dette, at socialrådgiveren ikke var opmærksom på de individuelle nuancer, som gjorde sig gældende for disse unges problemstillinger.

En af informanterne fortæller hvordan hun er blevet mødt af professionelle, hvor der har hersket en bestemte forforståelse om autisme. Denne forståelse har været styrende i de professionelles måde at tilgå deres samarbejde med hende. Dette illustreres af nedenstående,

“de blev ved med at presse og presse og presse, så det var sådan jeg gik hjem fra møde og havde det virkelig dårligt og begyndte at græde, fordi det var simpelthen for stressende. Jeg havde en sagsbehandler, der ikke lyttede, når jeg forsøgte. Det var også en grund til at holde op med at sige, hvordan det egentlig var, fordi hun lyttede ikke. Det er sådan noget med, at jeg har sagt, hvor træt jeg blev [...] men det er jo bare fordi du ikke har lavet noget længe [...] nu har jeg det, der førhen hed Aspergers, det kalder man det vidst nok ikke mere, men der er mange der siger, at det er ikke en rigtig autisme, så de ignorerer tegnene på at man har det skidt og de tager ikke højde for det” (Bilag 5, s. 14-18).

Dette udsagn fra informanten belyser, hvordan hun er blevet mødt med manglende lydhørhed og indlevelse i hendes perspektiv og oplevelse af sine problemstillinger. Man får ligeledes indtryk af, at socialrådgiveren i deres samarbejde har udtrykt en form for bagatellisering af hendes problemstillinger. Der bliver ligeledes sået tvivl om, hvorvidt der er tale om “rigtig” autisme, hvilket medfører at der ikke tages de nødvendige hensyn.

En anden informant fortæller om en uoverensstemmelse i vurderingen af, om hun kunne få bevilget hjælp til transport til og fra skole i form af taxakørsel, grundet udfordringer med at benytte offentlig transport. Dette blev dog en længere proces, hvor hun i første omgang fik afslag, da der fra kommunens side ikke blev vurderet et behov for denne indsats. Informanten fortæller, at hun af socialrådgiveren fik at vide, at hun skulle forsøge at tage bussen selv. Hertil spurgte vi hende ind til om der blev iværksat nogle andre foranstaltninger, der kunne understøtte hende i at styrke denne kompetence. Til det giver hun udtryk for, at hun stod alene med det og blev først senere bevilget taxakørsel i forbindelse med, at der blev udarbejdet en udredning gennem Voksenudredningsmetoden (VUM) (Social- og Boligstyrelsen, 2024).

I forbindelse med udarbejdelsen af VUM opstod der udfordringer, som informanten beskriver på følgende måde, *“problemet med at man skal gå ind og lave en VUM-undersøgelse i forhold til det her med tilbydding af taxa, det var at jeg skulle faktisk gøre mig dårligere, for at de vil tage det seriøst”* (Bilag 3, s. 14). Hertil spurgte vi hende ind til hvad hun tror der lå til grund for at de vurderede hende til at kunne tage bussen selv, hvortil hun forklarer,

“Jamen det er jo fordi. Altså udenpå så kan de jo godt se en pige, der godt kan klare sig selv ikke også. Altså at jeg snakkede jo meget positivt. Men jeg har selvfølgelig også snakket mine negative sager i forhold til hvad jeg har problemer med i forhold til angst og alt muligt andet [...] det har åbenbart stadig ikke været nok, fordi jeg har været fint nok selvstændig i hjemmet” (Bilag 3, s. 15)

En anden informant fortæller om en lignende situation, hvor han ligeledes havde ansøgt om bevilling af sociale foranstaltninger, som kunne understøtte hans deltagelse i uddannelse, dog oplevede han en uoverensstemmelse i denne vurdering.

“Hende sagsbehandleren som jeg talte med, havde vidst også bare fundet på nogle ting at skrive på [...] det var sådan noget med at jeg så væsentlig dårligere ud på det papir end jeg egentlig er.”

Det var sådan noget med at jeg kunne ikke finde ud af selv at spise min mad f.eks. [...]

Jeg er særdeles velfungerende og jeg er fuldt ud i stand til at spise min egen mad”

(Bilag 6, s. 11)

Disse udsagn giver en indikation af, at der kan herske forudindtagede forståelser som påvirker vurderingerne af, hvordan diagnosen autisme kommer til udtryk og påvirker den enkelte ift. konkrete aktiviteter i hverdagen. For de to unge var udfaldet forskelligt, den ene blev vurderet bedre fungerende til at klare bestemte aktiviteter, hvorimod den anden blev vurderet væsentligt dårligere, end hvad han selv oplevede.

Den ene af de unge forklarer, at hun var selvstændig på andre områder i sit liv, hvilket blev udslagsgivende ift. at få den hjælp, som for hende var afgørende for at hun kunne møde fysisk på sin uddannelse. Vi har naturligvis ikke fået indsigt i de konkrete sager, og kan derfor udelukkende forholde os til de oplevelser, som vores informanter fortæller. Det stiller os dog nysgerrige og undrende i forhold til, hvilken indflydelse socialrådgiveres viden om autisme har for udfaldet af den hjælp og støtte de kan få for at fungere i deres hverdag.

Store dele af denne målgruppe er på et tidspunkt i deres liv i berøring med offentlige systemer, herunder beskæftigelsessystemet, Social- og handicapområdet for voksne, Børn- og unge mv. Alle disse systemer har forskellige kerneopgaver, men er der ét af systemerne som ikke formår at give den unge den rette støtte, så kan det påvirke de øvrige systemer og påvirke den unges mulighed for at trives. Derfor tror vi på, at en fælles viden og indsigt i denne målgruppe på tværs af kommunale systemer er afgørende for, at disse unge mennesker kan fungere i deres hverdag og på en uddannelse, da det kræver støtte på flere områder end blot det uddannelsesrettede arbejde.

Socialstyrelsen har i 2022 udarbejdet inspirationsmateriale til brug for kommunerne i deres arbejde med at inddrage unge med autisme. I dette materiale angiver “56 % af de danske kommuner, at de i høj eller i meget høj grad oplever udfordringer i arbejdet med børn og unge med autisme” (Socialstyrelsen, 2024, s. 4). Kommunerne mærker den øgede stigning i antallet af unge med autisme, samt oplever de mangel på relevante værktøjer og viden der kan styrke samarbejdet til denne målgruppe (Socialstyrelsen, 2024). Det kræver særlige kompetencer hos socialrådgiverne at arbejde med personer som bl.a. kan have udfordringer ift. kommunikation, kognition og/eller andre udfordringer.

Det kommunikative kan spille en central rolle i samarbejdet og særligt for den professionelle forudsætning for, at vurdere den unges behov for hjælp og støtte. Har man ikke indsigt og forståelse for

den forskellighed i, hvordan personer med autisme interagerer i kommunikation, kan det være med til at give et forkert billede af de udfordringer, som den unge oplever. Personer med autisme kan have svært ved at udtrykke sig verbalt, fx ved beskrivelse af tankebilleder, herunder følelser. De kan bruge ord og sætninger anderledes end jævnaldrende, hvilket kan føre til mistolkning. Dette spiller ligeledes sammen med forestillingsevnen, som er forudsætningen for at man kan forudsige situationer og deraf tilpasse sine forventninger og adfærd, så det stemmer overens med situationen. Ved at forestillingsevnen er nedsat hos personer med autisme, skaber det en mindre fleksibilitet i deres tænkning, hvorfor en strukturel ramme for samtalen bliver vigtig for samarbejdet (Socialstyrelsen, 2024).

Som vi tidligere har beskrevet i opgavens afsnit om “autismens væsen” henføres der ligeledes til personer med autisms udfordringer ift. at tænke og forstå helheder. Dette gør interaktion udfordrende, når man skal forstå og integrere ord, ansigtsudtryk og handlinger samtidigt. Dette kan tage længere tid for denne målgruppe, hvilket kan føre til misforståelser og forvirring (Verdick & Reeve, 2021).

Ud fra de citater som vi har præsenteret ovenfor, ser vi hvordan de unge oplever at der opstår udfordringer i samarbejdet til socialrådgiverne. De unge oplever ikke at der er forståelse for kompleksiteten af deres problemstillinger, og hvor vurderingerne kan give indtryk af at bygge på generelle betragtninger om autisme. Den ene af informanterne reflekterer tilbage på situationen og ud fra det kan man se en dobbelthed i, hvordan hun kan komme til at fremstå udadtil. Dette kan man se, når hun fortæller, at hun på overfladen kan synes velfungerende i sin hverdag, når hun kan mestre andre praktiske ting i hjemmet. Hun var på dette tidspunkt ligeledes tilknyttet en uddannelse, hvilket kan være med til at understøtte denne forståelse af hende. Disse faktorer kan udadtil give et indtryk af, at hun er ressourcestærk og dermed kan de udfordringer hun oplever ift. at skulle benytte offentlig transport få mindre betydning for den samlede vurdering.

Den angst, hun giver udtryk for at have fortalt om, blev ikke vurderet tilstrækkelig for denne hjælp, hvilket for hende havde store konsekvenser for at hun kunne fastholde sin uddannelse, da det for hende var meget ressourcekrævende at tage bus eller tog (Bilag 3). Det andet eksempel viser igen en vurdering, som ikke er foreneligt med informantens egen oplevelse. Her er der derimod tale om, at informanten vurderes dårligere i sin mestring af praktiske ting i hjemmet, herunder i spisesituationer. Hans oplevelse er, at sagsbehandleren har *“fundet på nogle ting at skrive”*, hvilket er en interessant problemstilling. Dette kan give indtryk af, at der blandt professionelle i det sociale arbejde kan opstå forudindtagede forståelser, der præger den viden som anvendes.

Konklusion

På baggrund af analysen vil vi i følgende afsnit lave en konklusion af de hovedpunkter som vi gennem vores undersøgelse og analyse er fundet frem til.

Gennem interviewene med de unge har vi fået indblik i deres erfaringer med at være i uddannelsessystemet. På baggrund af det kan vi se, at rammerne for det almene uddannelsessystem skaber udfordringer for de unge som vi har talt med. Her fremhæver informanterne særligt, at de sensoriske indtryk i klasserne udgør et forstyrrende element for deres trivsel og indlæring, dog oplever de ikke at der bliver taget højde for dette. De beskriver ligeledes, at skolevægning for flere af dem har været et aktuelt problem igennem deres skoletid. I den forbindelse er det ikke alle, der har oplevet at deres problemstillinger er blevet imødekommet af professionelle i og udenfor skolen. Vi har præsenteret fortællinger fra en af informanterne som med sin fortælling tager os med ind i en hverdag i skolen, hvor hun har følt sig presset til at deltage, uden at blive mødt med forståelse eller interesse for hendes årsager til at søge væk fra skolen. Sådanne fortællinger går på tværs hos alle vores informanter.

Flere af vores informanter giver udtryk for at de har gjort et ihærdigt forsøg på at passe ind og dermed har tilpasning og overkompensering været et redskab som flere har anvendt. Dette har dog medført, at flere ikke har kunne fungere i deres hverdag udenfor skolen, da ressourcerne og energien har været opbrugt. Tilbagevendende belastningsreaktioner er derfor også en central problemstilling i deres fortællinger. I den forbindelse har flere af informanterne oplevet gentagne frafald i uddannelserne, hvilket har genereret yderligere problemstillinger for de unge. Flere af informanterne har sat ord på hvordan de af det omkringliggende samfund og særligt professionelle, har siddet tilbage med en oplevelse af ikke at være tilstrækkelig og værdifuld som individ, fordi de til sidst må trække sig tilbage fra et system som belaster dem.

Præstationskulturen og de forventninger der hører sig hertil gennemsyre ligeledes deres fortællinger. Denne samfundsmæssige kultur er på mange måder svær for denne målgruppe at efterleve, da den forudsætter omskiftelighed, hvor det du lærte i går med stor sandsynlighed skal erstattes af noget andet i morgen, fordi vi hele tiden skal stræbe efter nye mål.

Uddannelsessystemet har for vores informanter været en kompleks størrelse som flere først senere i deres liv har fundet sig til rette i. Den gruppe vi refererer til her, er de af informanterne der har været

tilknyttet en ASF-klasse på et alment gymnasium. Dette uddannelses tilbud har været banebrydende for deres faglige og sociale udvikling. Denne uddannelse differentierer sig fra øvrige ved at være tilrettelagt ud fra de behov, som knytter sig til autisme. De unge har en særligt struktureret hverdag, med større grad af forudsigelighed. Derudover er der tilknyttet understøttende indsatser, såsom Mentor. I forbindelse hermed har vi præsenteret resultaterne fra en undersøgelse vedrørende HF INKLUSION, som er et lignende tilbud til det som vores informanter har været tilknyttet. De resultater som denne undersøgelse fandt frem til var, at de strukturelle rammer omkring uddannelsen havde en central betydning for unge med autisms deltagelsesmuligheder. Deltagerne i undersøgelsen ved HF-INKLUSION, oplevede at rammerne på denne ungdomsuddannelse forbedrede deres faglige og sociale kompetencer undervejs. Nogle af de centrale effekter som undersøgelsen fremhæver er, at deltagerne i højere grad oplevede nærhed, omsorg og anerkendelse fra lærere, mentorer og medstuderende. Ydermere kunne rammerne omkring uddannelsen imødekomme deres behov, hvilket ligeledes var med til at ændre tidligere negative erfaringer omkring uddannelse, til i stedet at give håb for fremtiden. Undersøgelsen tilfører ligeledes et centralt perspektiv på denne problemstilling, som er at nogle unge med autisme formår at tage en uddannelse på ordinære vilkår, såfremt de får den rette støtte og kompensation.

Som det fremgår af ovenstående, har flere af vores informanter oplevet barriere ift. at være en del af uddannelsessystemet. Dette har vi belyst ud fra Goffmans teori om stigma og social identitet. Vi kan på baggrund af vores analyse se, at de unge oplever, at nogle fagpersoner bagatelliserer deres problemstillinger, hvilket alt sammen påvirker flere af de unges tro på at uddannelse er et opnåeligt mål for dem.

Dette har medført at flere af fortællingerne bærer præg af, at de unge befinder sig i en indre konflikt mellem at stå ved sig selv, og på den anden side at have et ønske om, at passe ind i de miljøer der omgiver dem. Dette skaber en grundlæggende ambivalens i individet, hvor de må afveje de informationer, som de giver videre om dem selv i et forsøg på at passere som normale og dermed ikke opleve stigma.

Vi kan på baggrund af vores analyse se, at der opstår flere misforståelser og ikke mindst fordomme om autisme, særligt i deres møde med professionelle. De unge sidder med en oplevelse af, at de ikke kan forvente at de professionelle, herunder lærere og socialrådgivere, har den fornødne viden om autisme. I stedet erfarer de gentagende gange, at de professionelle forlader sig på generelle betragtninger, som ikke kan rumme den kompleksitet og forskellighed, som autisme også indebærer.

Dette udgør den konsekvens, at de professionelle ikke formår at se de individuelle nuancer, som præger den enkelte unge med autisme. Ligeledes har vi i analysen fremhævet en problemstilling i at de professionelle ikke formår at se helheden omkring den unge. Dermed får man ikke tilstrækkeligt øje for, at de problemstillinger, der ses i uddannelsessystemet, ligeledes påvirker den unge på andre arenaer i deres liv. Dette ser vi som et centralt opmærksomhedspunkt, da de har behov for den rette kompensation, såfremt vi skal nå i mål med at skabe mere inkluderende rammer i uddannelsessystemet.

Med analysen kan vi derfor konkludere, at der mangler viden om autisme. Særligt i forhold til hvordan institutioner og professionelle, der er i berøring med denne målgruppe, skal tilrettelægge forløb, der kan imødekomme de unges behov. For dermed at skabe de rette forudsætninger for, at de kan opnå bedre deltagelsesmuligheder i uddannelsessystemet.

Handlingsforslag

På baggrund af de analytiske fund, som vi har præsenteret i dette projekt, vil vi i det følgende gennemgå og begrunde de handlingsforslag, som vi finder relevante i forhold til at styrke unge med autismes muligheder for at tilgå uddannelsessystemet.

Gennem de unges fortællinger ser vi en generel problemstilling i, at fagpersoner mangler kvalificeret viden om autisme. Med de unges fortællinger kan vi se hvilke konsekvenser det har for dem både i deres hverdag på en uddannelse, men særligt også i deres samarbejde med fagpersoner. I begge tilfælde har de oplevet fordomme og manglende anerkendelse for deres problemstillinger.

Gennem analysen ser vi et mønster i, at de strukturelle rammer omkring den unge har betydning for deres deltagelsesmuligheder i uddannelsessystemet. Flere af informanterne har negative erfaringer med at gå i skole, da rammerne skaber en barriere for deres deltagelse. Der ses dog et vendepunkt for de af informanterne der har været tilknyttet en ASF-klasse. Denne måde at tilrettelægge uddannelsen på har haft positiv effekt på de unges faglige og sociale udvikling.

I følgende afsnit vil vi beskrive og begrunde hvilke handlingsforslag, som vi mener er relevante for at imødekomme de problemstillinger, som vi har præsenteret gennem vores analyse.

Behov for sammenhæng og specialiseret viden

Som vi tidligere har gennemgået i vores analyse, så mangler der viden indenfor det sociale arbejde med personer der har autisme.

På baggrund af vores informanternes fortællinger har vi indtryk af, at dette videnshul har medført, at de unge ikke er blevet mødt med tilstrækkelig anerkendelse. Dette gør sig særligt gældende ift. de problemstillinger, som udfordrer deres daglige livsførelse og deltagelsesmuligheder i uddannelserne, hvilket har haft konsekvenser for dem. Dette har gjort, at vi har stillet os selv spørgsmålet:

Hvor skal denne viden komme fra?

Som færdiguddannet socialrådgiver står man på en bred vifte af viden, som skal rumme et bredt spektrum af problemstillinger, hvilket medvirker til at vi i højere grad agerer som generalister. Vi har indsigt i dele af forskellige problemstillinger og er ofte placeret i afgrænsede forvaltninger, som varetager specifikke problemstillinger, men er dette tilstrækkeligt når vi skal se det hele menneske?

For at imødekomme det videnshul, som vi ser på autismeområdet, er det vores overbevisning at det kalder på specialiseret viden, som en gennemgående del af den hjælp som tilbydes de unge. Flertallet af de unge som vi har talt med i forbindelse med dette projekt, har været i berøring med mere end ét kommunalt system på samme tid. De har dermed også samarbejdet med flere fagpersoner som har varetaget indsatser, der hver især har berørt dele af den unges problemstillinger. For de unge, og mennesker generelt, er livet og de problemstillinger vi oplever ikke skarpt opdelt, men noget der flyder sammen og påvirker hinanden på kryds og tværs.

Vores refleksioner ift. et handlingsforslag er dermed, at der bør være større opmærksomhed på gennemgående og koordinerende fagpersoner på tværs af de kommunale systemer og uddannelsessystemet for, at understøtte de unges muligheder for at fastholde en uddannelse. Udover at have en koordinerende rolle, som er med til at skabe sammenhæng for den unge, bør man også indtænke den specialiserede viden om autisme. Vi ser det som afgørende, at denne koordinerende medarbejder kan agere både et bindeled, men ligeledes en videnskilde. Den koordinerende medarbejder skal kunne formidle specifik viden om autisme, og derigennem klæde øvrige samarbejdspartnere fra kommunale forvaltninger, samt uddannelsesinstitutioner på til at støtte den unge mest hensigtsmæssigt.

Gennem de erfaringer som vi har fået, ved at tale med de unge kan vi se hvilken betydning det har for dem, når de systemer der omkranser dem ved, hvad det vil sige at have autisme. Det gør en forskel, at de professionelle kender til den kompleksitet, der kan være til stede i deres problemstillinger og dermed tilpasser deres egen tilgang herefter.

Denne problemstilling ser vi særligt komme til udtryk gennem én af vores informanternes fortællinger.

Hun forklarer, hvordan hun har oplevet at hendes diagnose blev negligeret i en grad hvor de professionelle, ifølge den unge *“ignorerer tegnene på at man har det skidt og de tager ikke højde for det”* (Bilag 5, s. 14).

På nuværende tidspunkt eksisterer der i forvejen lignende indsatser, såsom socialpædagogisk støtte, som har til formål at træne praktiske aktiviteter i eget hjem, der fører til større selvstændighed jf. Lov nr. 573 af 24. juni 2005 om social service, jf. lovbekendtgørelse nr. 909 af 3. juli 2024, jf. § 85. og mentor, hvor målet er at udvikle faglige eller sociale kompetencer ift. at fremme mulighederne for uddannelse eller beskæftigelse jf. Bekendtgørelse nr. 1216 af 28. september 2023. om en aktiv beskæftigelsesindsats, jf. Kapitel 17. Fælles for disse indsatser er, at de skal understøtte borgere til at mestre forskellige aspekter i deres tilværelse.

Begge indsatser kan være relevante for den målgruppe som vi beskæftiger os med i dette projekt. Dette har vi ligeledes belyst i vores analyse. Vi har gennem de unges udsagn beskrevet, hvilken betydning det har for deres deltagelse i uddannelse, at de får en gennemgående støtte. Dette gælder både indenfor uddannelsens rammer, men ligeledes ift. deres liv udenfor uddannelsen. Her har nogle af informanterne italesat, hvordan de har oplevet at de er blevet samlet op og forstået, fordi der har været specialiseret viden om deres problemstillinger relateret til autisme (Bilag 3). Vi ser derfor en mulighed for at tænke sådanne indsatser i en ny ramme, som går mere på tværs af de unges liv.

For personer med autisme kan relationer og generelt interaktion være udfordrende (Vermeulen, 2023). Det kan derfor formodes, at det kunne frigive større forudsigelighed og tryghed for den unge, såfremt man i stedet for at tænke disse indsatser så afgrænsede og opdelt i stedet havde én gennemgående fagperson, der fik specialiseret efteruddannelse indenfor autismspektrumforstyrrelse. Formålet er at skabe en understøttende foranstaltning, som har indsigt i den unges liv på tværs af forskellige systemer og livsarenaer. Det kan formodes, at det kan understøtte et forebyggende sigte hvor problemstillinger kan spottes før de vokser sig større. Dette skyldes dels, at den koordinerende fagperson er en gennemgående aktør, der ser helheden af den unges liv. Derudover er det mindst lige så vigtigt, at denne kan bistå som en faglig videnskilde, som kan skabe transparens mellem den unge og de offentlige institutioner.

En undersøgelse fra VIVE fremhæver nogle elementer som beskriver en væsentlig problemstilling i samarbejdet mellem kommunen og borgere med handicap (Kohl, Mikkelsen & Schauser, 2021). Et af de

dilemmaer som de beskriver i undersøgelsen, er Fragmenteringsdilemmaet, hvilket opstår som et resultat af den høje grad af specialisering, som præger kommunerne.

Kommunerne er opdelt til at varetage forskellige områder af den sociale lovgivning, hvorfor der kan opstå silotænkning som en afledt konsekvens heraf.

Personer med et handicap har oftest behov for hjælp på tværs af afdelinger, hvilket kan gøre det vanskeligere at opnå kontakt til den rette afdeling. Ydermere kunne man udlede af undersøgelsen at specialiseringen risikerer at medvirke til, at de forskellige forvaltninger ikke formår at koordinere på tværs af afdelingerne. Dette medfører, at nogle af borgerne oplever, at de selv må tage ansvaret for at koordinere. Den manglende koordinering på tværs kan også medføre, at sammenhængen i indsatserne udfordres, når hver forvaltning handler ud fra hver deres forståelse af handicappets betydning for borgeren. Dermed mister man helheden, hvilket kan risikere at svække borgernes deltagelsesmuligheder, når systemerne er delt op for hver især at varetage fragmenter af borgerens samlede problemstilling (Kohl, Mikkelsen & Schauser, 2021). Undersøgelsen fra VIVE illustrerer hvilket behov der er for større grad af koordinering på tværs af kommunale forvaltninger. Ligeledes ses der også et behov for et øget fokus på, at arbejde ud fra en fælles viden og forståelse af borgerens problemstillinger, for at sikre at de tværgående indsatser understøtter hinanden.

Individuelt tilrettelagt uddannelsesforløb

I vores opgave har vi præsenteret data, der belyser unge med en funktionsnedsættelses uddannelsesmønster, samt fortællinger fra vores informanter om deres erfaringer med det almene uddannelsessystem. Fælles for disse er, at vi ser en tendens til, at flere med en autismediagnose befinder sig i en gråzone når det kommer til uddannelse. Der mangler fleksible og individuelt tilrettelagte muligheder på de ordinære ungdomsuddannelser.

Ifølge Børne- og Undervisningsministeriet, er der registreret 19 ASF-klasser fordelt på gymnasiale uddannelser i Danmark (Børne- og Undervisningsministeriet, 2024 e). I 2019 blev der af Danmarks Evalueringsinstitut (EVA) udarbejdet en undersøgelse af muligheder og barrierer for oprettelse af ASF-klasser på erhvervsuddannelserne. På baggrund af undersøgelsen anbefaler EVA at der gives mulighed for at elever med autisme kan gennemføre en erhvervsuddannelse som er målrettet personer med en autismespektrumforstyrrelse, da det kan øge deres muligheder for at få en erhvervsrettet kompetencegivende uddannelse (EVA, 2019). På nuværende tidspunkt kan personer med autisme tilknyttes SPS-støtte i forbindelse med at de tager en erhvervsuddannelse. Dog viser en artikel fra Altinget, som bygger på data fra en spørgeskemaundersøgelse af EVA, at der på 7 ud af 10

erhvervsskoler oplever mindre end 40% af eleverne at SPS-støtten integreres når de er i lære (Altinget, 2023).

Udbredelsen af særlige ASF-tilbud på uddannelserne er fortsat begrænset, når man ser på den samlede andel af ungdomsuddannelser i Danmark.

I vores analyse gennemgik vi en undersøgelse af HF INKLUSION, som viste at være et tilbud der bidrager til at målgruppen opnår større deltagelse i uddannelsessystemet, grundet de strukturelle rammer og særlige indsatser som understøttede eleverne fagligt og socialt.

Vi mener derfor at den viden der er om denne diagnoses indvirkning på funktionsniveauet ligeledes burde afspejle de strukturelle rammer i uddannelsessystemet. Såfremt der ønskes inklusion i uddannelserne, hvor personer med en funktionsvariation har mulighed for at være aktivt deltagende og en ligeværdig del af fællesskabet, så må vi ændre på de strukturer som udgør en barriere herfor.

Fællesskaber kan være en central arena for at opnå anerkendelse, hvilket har betydning for individets selvværd og oplevelse af at have værdi hos andre og i samfundet. Samtidig kan fællesskaber være ekskluderende og dermed nedbryde den enkeltes tro og værdsættelse af egne kvaliteter (Høilund & Juul, 2015). Sidstnævnte har været en realitet for flere af vores informanter, som vi har beskrevet i opgavens analyse, hvilket har medført øget skolevægring og minimal deltagelse i samfundet. Med afsæt i vores analyse, ser vi hvilke effekter det har for målgruppen når de befinder sig på en uddannelse der imødekommer deres individuelle behov. Dette giver dem muligheden for at yde indflydelse på deres hverdag og de rammer der omgiver dem. Dette kan formodes, at give denne målgruppe en større følelse af selvagtelse og dermed anerkendelse i deres rettigheder ift. at gennemføre en uddannelse på lige fod med et hvilket som helst andet ungt menneske (Høilund & Juul, 2015). Det understreger vigtigheden af, at uddannelsesinstitutionerne i højere udstrækning udvikles og tilpasses den diversitet der afspejles i klasselokalerne, så barriererne for neurodivergente studerende nedbringes.

Perspektivering

I følgende afsnit vil vi anskue projektets konklusioner og analytiske fund ud fra et andet perspektiv. Vi vil belyse de mekanismer og strukturer som præger det sociale arbejdes menneskesyn på handicapområdet. Dette kan tilføre et yderligere lag til forståelsen af de problemstillinger, som unge med autisme oplever ift. deres deltagelsesmuligheder i samfundet, da dette ligeledes er betinget af de politiske strømme der sætter rammerne for det sociale arbejde.

Udviklingen i menneskesyn og politiske styringsrationaler

I det følgende vil vi, tage afsæt i artiklen ”Styringsrationaler, menneskesyn og inklusionens neoliberale forskydning” (Falster & Ringø, 2022).

For at belyse hvilke politiske og økonomiske mekanismer, som er med til at påvirke udviklingen i menneskesyn, der præger det specialiserede socialområde.

Gennem de seneste 10-15 år har det specialiserede socialområde været under en række forandringer af økonomisk og strukturel karakter, hvilket har påvirket betingelserne for tilkendelsen af sociale indsatser, men ligeledes ift. snitfladerne mellem specialområdet og almenområdet (Falster & Ringø, 2022).

På baggrund af strukturreformen i 2007, blev kommunerne den ansvarlige myndighed for det specialiserede socialområde i stedet for amterne. Dermed blev fordelingen af udgifter til målgrupperne et ansvar, som blev placeret ved kommunerne, dog er den samlede størrelse på budgetterne fastsat centralt. Dette er relevant for at forstå de spændinger, der ses mellem de faglige- og økonomiske hensyn. Dette er dels blevet forstærket i takt med det øgede mistrivelsespres, hvor flere unge rammes af stress og angst, samt er der ligeledes flere der bliver diagnosticeret med psykiatriske diagnoser (Falster & Ringø, 2022). Denne udvikling har Social- og Indenrigsministeriet undersøgt, hvor de har fundet frem til, at *”antallet af børn og unge med registrerede diagnoser er steget fra 32 til 49 pr. 1.000 0-17-årige i perioden 2009-2019, svarende til mere end 50 pct.”* (Social- og Indenrigsministeriet, 2020, s. 5). Som følge af dette ses der dermed også et stigende antal, der modtager hjælp efter serviceloven. En undersøgelse fra VIVE viser, at udgifterne til voksenområdet har haft en stigning på 22% i perioden 2012-2022 (Dalsgaard & Lemvig, 2024, s. 4).

Denne strukturelle udvikling har, ifølge Falster & Ringø (2022), været med til at problematisere det specialiserede socialområde, herunder handicapområdet ud fra en neoliberal tankegang.

”De nyere problematiseringer er dog primært karakteriseret ved, at sårbare og udsatte grupper i samfundet positioneres som grupper, der forringer almenområderne og samfundets konkurrenceevne” (Falster & Ringø, 2022, s. 76).

Ud fra vores analyse kan vi ligeledes se disse tendenser gennem informanternes udsagn. Særligt én af informanterne, som vi tidligere har præsenteret i analysen afspejler denne strukturelle problemstilling med følgende.

“Nogle gange så kom de og hentede mig. Det var virkelig grænseoverskridende. Og så fordi jeg ikke kunne være inde i klassen, så blev jeg sat ind i et andet rum, hvor der bare kunne komme andre folk ind hele tiden. Så det føltes heller ikke trygt at sidde der [...]

Det var bare sådan. Jeg skulle bare komme for ikke at få fravær, og så havde de gjort deres arbejde, og så kunne resten være lige meget” (Bilag 2, s. 10).

Dette udsagn illustrerer, hvordan uddannelsessystemet, som institution, har internaliseret et post-ontologisk menneskesyn. Dette menneskesyn repræsenterer en problemdefinition som bevæger sig på overfladen og dermed udelukkende navigerer ud fra de tilsyneladende problemstillinger, hvilket i ovenstående eksempel er skolevægning og informantens diagnose (Ringø & Høgsbro, 2015). Gennem symptombehandling forsøger man at skabe interventioner der kan afhjælpe problemerne, dog uden at dette forstyrrer den strukturelle orden i skolesystemet. Dette medfører, at de generaliserende forståelser om autisme bliver styrende. Skolen forsøger at imødekomme problemstillingerne ved at skærme hende fra forstyrrelser i klassen, for at hun kan leve op til succeskriteriet om den flittige og produktive elev, der har lav fraværsprocent. Med denne tilgang får de dog ikke øje på de bagvedliggende årsager, der ligger til grund for, at denne elev ikke trives i skolen, da dette ville medføre, at der ligeledes sættes fokus på de omkringliggende rammer og strukturer.

Her refererer vi til det dybde-ontologiske menneskesyn, som i modsætning til det post-ontologiske menneskesyn, ser de *“bagvedliggende samvirkende sociale, relationelle, kontekstuelle, sam-fundsmæssige, psykologiske og biologiske karakteristika, der er unikke for det enkelte individ”* (Ringø & Høgsbro, 2015, s. 282). Dette menneskesyn anser ikke “sårbare og udsatte mennesker”, som en gruppe, der forringer samfundet. Der vil derimod være fokus på hvordan de omkringliggende strukturer, formår at se de bagvedliggende årsager til at den enkelte ikke kan udleve sine potentialer. På baggrund af det vil man ud fra dette menneskesyn forsøge, at tilpasse og skabe nogle fællesskaber/institutioner der kan imødekomme den enkeltes diversitet. Her kan vi drage en parallel til ASF-klasserne, som er et lysende eksempel på hvordan det almene uddannelsessystem kan gøres mere tilgængeligt for personer med autisme. Dette forudsætter, at de strukturelle rammer har et dybdegående kendskab til de unikke karakteristika som autismespektrumforstyrrelser rummer (Ringø & Høgsbro, 2015).

Litteraturliste

- Arbejderbevægelsens Erhvervsråd. (23. november 2024). *Unge med handicap står oftere uden job og uddannelse. Danske Handicaporganisationer.* <https://handicap.dk/files/media/document/AE%202022%20-%20Unge%20med%20handicap%20st%C3%A5r%20oftere%20uden%20job%20og%20uddannelse.pdf>
- Altinget. (2022). *Autisme Ungdom: Uddannelsessystemet svigter især os unge med handicap.* <https://www.alinget.dk/uddannelse/artikel/autisme-ungdom-uddannelsessystemet-sviger-isaer-os-unge-med-handicap>
- Altinget. (2023). *Unge på erhvervsuddannelser mangler specialpædagogisk støtte på lærepladsen.* <https://www.alinget.dk/arbejdsmarked/artikel/nye-tal-unge-paa-erhvervsuddannelser-mangler-specialpaedagogisk-stoette-paa-laerepladsen>
- Altinget. (04. november 2024). *Regeringsdokument. Retfærdig retning for Danmark.* <https://legacy.alinget.dk/misc/Regeringsdokument.pdf>
- Autismeforeningen. (2. september 2024). *Autisme i tal 2024.* <https://www.autismeforeningen.dk/media/5317/autisme-i-tal-2024.pdf>
- Beck, S. (2020) *De unge autisters kamp for anerkendelse - En undersøgelse af deltagelsesmulighederne for unge med autisme og lignende støttebehov på uddannelsesområdet.* https://rucforsk.ruc.dk/ws/portalfiles/portal/74407958/De_unge_autisters_kamp_for_anerkendelse_2020_2.marts.pdf
- Beck, S., Lüscher, N., Vittrup, M., Weitkamp, F., & Bahi, S. (23. November 2024). *Børn og unge autisters kamp for anerkendelse. Molis.* https://www.molis.dk/gfx/content_images/B%C3%B8rn%20og%20unge%20autisters%20kamp%20for%20anerkendelse.pdf
- Bekendtgørelse nr. 1216 af 28. september 2023. Om en aktiv beskæftigelsesindsats.
- Beskæftigelsesministeriet. (11. november 2024). *Aftale om ungeløftet.* <https://www.bm.dk/media/r5zhpuzn/aftale-om-ungeloeftet.pdf> <https://www.bm.dk/nyheder/pressemeddelelser/2024/10/bred-aftale-om-ungeloeft-skal-hjaelpe-unge-uden-uddannelse-og-job-i-arbejde>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (1. november 2024 a). *Aftale om bedre veje til uddannelse og job.* <https://www.uvm.dk/publikationer/folkeskolen/2017-aftale-om-bedre-veje-til-uddannelse-og-job>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (2. november 2024 b). *Vejen til ungdomsuddannelse: Unge med funktionsnedsættelser.* <https://www.uvm.dk/-/media/filer/uvm/aktuelt/pdf24/maj/240513-vejen-til-ungdomsuddannelse---unge-med-funktionsnedsaettelser-og-ungdomsuddannelse-832386-1-1.pdf>

- Børne- og Undervisningsministeriet. (04. november 2024 c). *Uddannelsens indhold og varighed*.
<https://www.uvm.dk/saerligt-tilrettelagt-ungdomsuddannelse/uddannelsens-tilrettelaeggelse/uddannelsens-indhold-og-varighed>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (04. november 2024 d). *Inklusion*.
<https://www.uvm.dk/folkeskolen/laering-og-laeringsmiljoe/inklusion>
- Børne- og Undervisningsministeriet. (04. november 2024 e). *ASF-klasser*.
<https://www.uvm.dk/gymnasiale-uddannelser/uddannelser/asf-klasser>
- Christensen, A. B. (2015). Ungdomsarbejdsløshed. I P. Bundesen, A. B. Christensen, & T. Rasmussen (red.). *Socialt arbejde* (s. 281-308). Hans Reitzels Forlag.
- Dalsgaard, C. t., & Lemvig, K. (2024). *Kommunernes udgifter til det specialiserede socialområde, 2012-2022 – En analyse af sammensætning og udvikling i kommunale udgifter til det specialiserede socialområde*. VIVE Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/media/pure/dv4n54dz/24573496>
- Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. (04. november 2024). *Inklusion*.
<https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=inklusion>
- Engen, M., & Nielsen, V. B. (2022). Anvendt kvalitativ metode. I M. Engen, P. Østergaard, C. F. Svensson & V. B. Nielsen (red.). *Problembaserede undersøgelser på socialrådgiveruddannelsen*. (s. 147-160). Hans Reitzels forlag.
- EVA. (2019). *Analyse af muligheder og barrierer for oprettelse af ASF-klasser på erhvervsuddannelserne*.
<https://eva.dk/Media/638372882873613533/Analyse%20af%20muligheder%20og%20barrierer%20for%20oprettelse%20af%20ASF.pdf>
- Europa-Parlamentets og Rådets Forordning (EU) 2016/679 af 27. april 2016 om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger og om ophævelse af direktiv 95/46/EF (generel forordning om databeskyttelse) med senere ændringer.
- Falster, E., & Ringø, P. (2022). Styringsrationaler, menneskesyn og inklusionens neoliberale forskydning. *Socialpædagogikkens politiske økonomi*, 4(4), 70-87.
- Feilberg, C., & Nissen, M. A. (2021). Eksistentiel fænomenologi - den sansede verden. I M. Christensen, R. E. Jørgensen, N. H. Lysen, & C. Rosenberg (red.). *Videnskabsteori og socialt arbejde – en grundbog* (s. 95-114). Samfundslitteratur.
- Fleischer, A. V., & From, K. (20. december 2024). *Den indre scene: Om forestillingsevne hos børn og unge med autisme*. Autismeforeningen.
<https://www.autismeforeningen.dk/autisme/udgivelser/videncenter/autismespektrumforstyrrelse/den-indre-scene-om-forestillingsevne-hos-boern-og-unge-med-autisme/>
- Goffman, E. (2009). *Stigma – Om afvigerens sociale identitet*. (2.udg.). Samfundslitteratur.

- Høilund, P., & Juul, S. (2015). *Anerkendelse og dømmekraft i socialt arbejde* (2. udg.) Hans Reitzels Forlag.
- Ingemann, J. H., Kjeldsen, L., Nørup, I., & Rasmussen, S. (2018). *Kvalitative undersøgelser i praksis – Viden om mennesker og samfund*. Samfundslitteratur.
- Katznelson, N., Pless, M., & Görlich, A. (2022). *Mistrivsel i lyset af tempo, præstation og psykologisering: om ny udsathed i ungdomslivet*. Aalborg Universitetsforlag
- Kohl, K. S., Mikkelsen, C.H., & Schauser, A.M. (2021). *Inddragelse og tillid i mødet mellem kommunerne og borgere med handicap*. VIVE Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd. <https://www.vive.dk/da/udgivelser/inddragelse-og-tillid-i-moedet-mellem-kommunerne-og-borgere-med-handicap-mxjn2pv4/> <https://www.vive.dk/media/pure/mxjn2pv4/5583838>
- Kristiansen, S. (2007). Etik og feltarbejde - udfordringer og dilemmaer i sociologisk praksis. I R. Antoft, M. H. Jacobsen, A. Jørgensen & S. Kristiansen (red). *Håndværk & Horisonter - tradition og nytænkning kvalitativ metode* (s. 226-248). Syddansk Universitetsforlag.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Interview – Det kvalitative forskningsinterview som håndværk* (3. udg.) Hans Reitzels Forlag.
- Lov nr. 502 af 23. maj 2018 om supplerende bestemmelser til forordning om beskyttelse af fysiske personer i forbindelse med behandling af personoplysninger og om fri udveksling af sådanne oplysninger (databeskyttelsesloven).
- Lov nr. 573 af 24. juni 2005 om social service, jf. lovbekendtgørelse. nr. 909 af 3. juli 2024.
- Molis. (24. november 2024). *Ny forskning: Væsentlige tiltag kan sikre autisters trivsel på uddannelser.* <https://www.molis.dk/autisme-uddannelse-deltagelsesmuligheder-blog>
- Olesen, F. H. (2021). Retten til at vælge ungdomsuddannelse. *Autismebladet, Landsforeningen Autisme*, 2, 6-9. <https://www.autismeforeningen.dk/media/utdj2vdg/autismebladet-2021-nr-2.pdf>
- Petersen, A., & Krogh, S. C. (2021). *Præstationskultur*. Aarhus Universitetsforlag.
- Regeringen. (2. november 2024). *Lovgivning. Folketingsåret 2019/2020*. <https://www.regeringen.dk/nyheder/2019/regeringens-lovprogram-2019-2020/>
- Ringø, P., & Christensen, M. (2022). Anvendt videnskabsteori. I M. Engen, P. Østergaard, C. F. Svensson, & V. B. Nielsen (red.). *Problembaseret undersøgelser på socialrådgiveruddannelsen* (s. 115-131). Hans Reitzels Forlag.
- Ringø, P., & Høgsbro, K. (2015). Funktionsproblemer og rehabilitering i nyt perspektiv. I Harder, M., & Nissen, M. A. (red.). *Socialt arbejde i en foranderlig verden* (s. 275-292). Akademisk Forlag.
- Socialstyrelsen. (17. november 2024). *Inddragelse af børn og unge med autisme i egen sag – Et inspirationsmateriale.* <https://www.sbst.dk/Media/638082549064458333/Inddragelse%20af%20boern%20og%20>

[unge%20med%20autisme%20i%20egen%20sag.pdf](#)

Social- og Boligstyresen. (17. november 2024). *Voksenudredningsmetoden (VUM) – metodehåndbog.*
<https://www.sbst.dk/udgivelser/2013/vum>

Statsministeriet. (2. november 2024 a). *Regeringsgrundlag 2016. For et friere, rigere og mere trygt Danmark.* <https://www.stm.dk/media/7869/regeringsgrundlag2016.pdf>

Statsministeriet. (2. november 2024 b). *Regeringsgrundlag 2022. Ansvar for Danmark.*
<https://www.stm.dk/statsministeriet/publikationer/regeringsgrundlag-2022/>

Social- og Indenrigsministeriet. (2020). *Udviklingstendenser i forhold til børn og unge med psykiatriske diagnoser.* <https://bedrepsykiatri.dk/wp-content/uploads/2020/09/2020-BENCH-b%C3%B8rn-og-unge-med-psykiatriske-diagnoser.pdf>

Thagaard, T. (2004). *Systematik og indlevelse - En indføring i kvalitativ metode.* Akademisk Forlag.

Verdick, E., & Reeve, E. (2021). *En overlevelsesguide for børn med autismspektrumforstyrrelser (og deres forældre).* Frydenlund.

Vermeulen, P. (2023). *Autisme og den forunderlige verden – Absolut tænkning i en relativ verden.* Forlaget Pressto.

Videnscenter om handicap. (04. november 2024 a). *Inklusion.* <https://videnomhandicap.dk/centralt-begreb/inklusion/>

Videnscenter om handicap. (18. september 2024 b). *Overblik: Her er beskæftigelsesbarrierene for mennesker med handicap.* <https://videnomhandicap.dk/handicap-og-beskaeftigelse/beskaeftigelsesbarrierer-for-mennesker-med-handicap/>

Bilag

Bilag 1 - Interviewguide

Bilag 2 - Interview d. 30.10.24 – Gruppe af tre unge

Bilag 3 - Interview d. 30.10.24 – Lisa

Bilag 4 - Interview d. 08.11.2024 – Malthe

Bilag 5 - Interview d. 08.11.2024 – Tina

Bilag 6 - Interview d. 14.10.2024 – Mads